

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

LV. ÉVFOLYAM

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

11. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1942.

NOVEMBER

Tanítói továbbképző tanfolyamok.

Nem szorul bizonyításra, hogy a tképzők nem bocsáthatnak ki falaik közül teljesen kész tanítókat. Inkább csak alapot adhatnak, amelyen több-kevesebb gyakorlat alakítja majd ki a pályára lépőt kész tanítóvá. De nem minden gyakorlatnak van ilyen alakító és tökéletesítő hatása. Látunk tanítókat, akik 10-15 évi gyakorlat után sem jutottak lényegesen előbbre kezdeti állapotuknál. Ahhoz, hogy a gyakorlatnak valóban tökéletesítő hatása legyen, az kell, hogy a magát gyakorló követésre érdemes mintákat lásson és a mintáknak alapul szolgáló elméleti háttért világosan értse.

A fejlődésképes tanítók kitermelődéséhez vezető ezt a feladatot töltik be a ttói továbbképző tanfolyamok. Szükséges voltukát úgy a tanítók, mind az illetékes hatóságok kezdettől fogva belátták. A múltban voltak is bőven ilyen továbbképző tanfolyamok. Századunk első és második évtizede, egészen a világháború közepéig, mondhatni, a ttói továbbképző tanfolyamok virágkora volt. A leg tudatosabban és a legrendszeresebben ebben az időben rendezték az ilyen tanfolyamokat. Felkarolásuk tképzésünk nagy kialakítójának, *Neményi Imrének* és belső munkatársainak nevéhez fűződik.

Az első, kellően átgondolt továbbképző tanfolyamokat az 1902. év nyarán Budapesten és Kolozsvárt rendezték. A tanítószág lelkében a továbbképzés vágya mindenkor erős volt. Az első tanfolyamokat lelkesedéssel fogadta. Az elért értékes eredmény a hatóságot a tanfolyamok állandósítására indította. A következő évben már 4 áll. képzőben voltak tanfolyamok, s férfitanítók mellett külön a nők számára is rendeztek továbbképző tanfolyamot. Évről-évre több és több intézetet vontak bele ebbe a munkába. 1905-ben a legfelső hatóság a szűnidei ttói továbbképző tanfolyamok szervezeti szabályzatát is kiadta, mely a rendezés minden anyagi és szellemi részletkérdésére egyaránt kiterjedt. Kimondotta, hogy ötévenként minden tanítónak továbbképző tanfolyamon kell résztvennie. Ami addig csak esetleges és alkalmyszerű volt, ettől kezdve rendszeresen megismétlődő, tervszerűen felépített lett. A tanítói továbbképzés problémája intézményes megoldást nyert.

Ha a megrendezett tanfolyamok munkarendjébe tekintünk, szemünkbe ötlük, hogy azok nemcsak a pedagógiai továbbképzést szolgálták, hanem más ismeretekből is bőven adtak. A neveléstudomány időszerű kérdései mellett szöbakerültek az irodalom, törté-

nelem, földrajz, gazdaság- és természettudomány új vívmányai, sőt a művészeti tárgyakból: rajzból, énekből, kézimunkából is korszerű további indításokat kaptak a résztvevők. Azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az elmélet mellett mindig körülbelül hasonló terjedelmű gyakorlat is szerepelt a tárgyrendben. Ez a gyakorlat a tanítók metodikai továbbhaladását volt hivatva biztosítani. A megjelent tanítók a gyakorlóiskolai tanítóktól, tehát a legilletékesebbektől, mondhatni a tanítóság elitjétől látták a módszerbeli fejlődést és a kiváló tanítói egyéniségből eredő kezdeményezéseket és fogásokat. Mi több, nemcsak szemlélői voltak a didaktikai munkának, hanem maguk is végeztek próbatanításokat. Mikor a tanfolyamokról ítéletet alkotunk, arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az általuk nyújtott továbbképzés nem néhány óráig, nem is napokig, hanem hetekig tartott. Így a résztvevőknek bőven volt idejük az elmélyedésre. A látott, hallott és végrehajtott dolgok a lelkek mélyére hatoltak s mint beidegzések, megrögződtek.

A tanfolyamok futólagos áttekintése arról is értesít, hogy színhelyük mindenkor egy-egy tképző-intézet volt. Valóban, ilyen célra a tanítóképzők nemcsak didaktikai, de érzelmi szempontból is a legalkalmasabbak. Sok tanító lelkében újultak fel diákkori emlékek. Sokan érezhették a *genius loci*-t. Az előadók pedig majdnem kizárólag a tanítóképzők tanáraiból kerültek ki. Idegen előadókat a hatóság csak akkor bízott meg, ha olyan kérdéseket is kellett tárgyalni, amelyek a tanítóképzői tanároktól távol estek. Ezek a tanfolyamok most már a múlthoz tartoznak. Ma már olyan tanítók csak kevesen lehetnek, akik ilyen tanfolyamokon voltak s azokat becsülni, értékelni megtanulták.

Mi is történt a tanítók továbbképzése terén a világháború után? Ránk nézve fontos és keserves tanulság, hogy a tanítóság továbbképzése, mondhatni, kiesett a tanítóképző tanársága kezéből. Néhány azóta rendezett tanfolyam kivételével, s nem tekintve a visszacsatolt területek tanítói számára rendezett átképző tanfolyamokat, melyek különben sem tekinthetők szoros értelemben vett továbbképző tanfolyamoknak, — a tanítóság továbbképzését a tanfelügyelők vették át. A tanfelügyelők az ú. n. pedagógiai szemináriumokat termelték ki a tanítóság színvonalon-tartására és továbbképzési vágyának kielégítésére. Ezek rövid ideig, rendszerint csak egy délelőtt tartó alkalmak, melyeken egy-két elméleti előadás s egy-két gyakorlati tanítás hangzik el. Elnevezésüket sem mondhatjuk szerencsésnek. Fogalomzavarra adhat alkalmat. A szeminárium szóval hosszabb lélekzetű, rendszeresebb és elméleti ismeretek konkrét megalapozására irányuló kollektív tevékenységet szoktunk jelölni. Itt pedig csak rövid időre szóló, gondolatébresztő és tanítást bemutató alkalmi összejövetelekről van szó.

Ezzel az odavetett megjegyzéssel azonban nem az a célunk, hogy az ú. n. pedagógiai szemináriumok értékét kisebbítsük. Mindenképpen értékes alkalmak ezek az összejövetelek, amelyeket minden erővel fenn kell tartani és továbbépíteni. A vármegyei ált.

tanítótestületek megszűnt vagy legalábbis megcsappant köri gyűléseit mindenesetre pótolhatják, de világos, hogy a tanítóság rendszeres, tervszerű továbbképzését végző nyári tanfolyamok helyére nem léphetnek. A rendszeres tanítói továbbképző tanfolyamokat mielőbb fel kell támasztani. Rájuk ma, a zavaros pedagógiai jelszavak idején, nagyobb szükség van, mint bármikor. A tanítóképző tanárságának ismét fel kell vennie az elejtett fonalat. A tanítók továbbképzésére a tanítóképző tanárság a leghivatottabb. Ezt a feladatát maradéktalanul el is tudja végezni. Nincs szükség idegenek beiktatására. A tanítóképző tanárság nem egy lelkes, friss, a legszebb egyetemi gradussal ékesített tagja jogos türelmetlenséggel várja, hogy a legnemesebb becsvággyal vehessen részt a tanítóság szisztematikus továbbképzésében. Reméljük, hogy az illetékes hatóság is belátja, hogy a tanítóság továbbképzésének ez a legjobb útja és legsikeresebb megvalósítói a tanítóképző tanárok.

Molnár Oszkár.

Beszámoló a pedagógus tanárok tanfolyamáról.

Az igazgatók és a neveléstudományi tárgyakat tanító tanárok aug. 31-én kezdődött nyári tanfolyama komoly, nagy eseménye volt a tanítóképzés ügyének. Értékes szellemi gazdagodás, a hivatástudatban való megerősödés és felfrissülés, világnézeti és szaktudományi kérdésekben való iránymutatás, a gyakorlati tennivalók avatott kezű tisztázása, az irányítás és ügyvitel kérdéseiben való bölcs tanácsadás jellemezte a tanfolyamot. A háború vészterhes felhőinek árnyékában tartott tanfolyam nemcsak hivatás-ethoszi s intellektuális értékgyarapodásra adott alkalmat. Az egymás megismerésére, megbecsülésére, a halványuló barátságok felújítására is módot nyújtott.

Különös jelentőséget a tanfolyamnak az a körülmény adott, hogy előadóiban a magyar szellemi élet, a pedagógia és filozófia kiváló alakjait tisztelhattuk. Az illusztris előadók, akik közül többen a tanítóképző-intézeti tanárnevelésnek neves alakjai voltak, előadásaikkal értékes lélekgyarapodást okoztak hallgatóságukban. A szakszerűségnek és magas színvonalnak nagynevű előadókkal történt biztosításáért illesse dicséret a tanfolyam vezetéségét. A tanfolyamok megrendezésének ez az új módja a jövőben is kívánatos.

Ki kell emelni a tanfolyam igen népes voltát és azt a nagy érdeklődést, amit a hallgatóság az előadások iránt mutatott. Az igazgatóknak és pedagógus tanároknak ugyanazon tanfolyamon való jelenléte is igen szerencsés gondolat volt, mert így egymásban megtalálhatják a nevelés érdekében azt a segítőtársat, akit a nevelés kérdéseiben azonos állásfoglalás jellemez.

Érdemes rövid pillantást vetni a hat napos tanfolyamon elhangzott előadásokra. *Imre Sándor* egyetemi tanár *A neveléstan időszerű*

kérdései c. előadásában három probléma köré szötte mélyenjáró gondolatait: a neveléstan tanítóképző-intézeti tanításának feladata, a neveléstani alapfogalmak időszerű magyarázata és időszerű kérdések. Finom gondolatvezetésben tisztázza a neveléstan fogalmát és helyét az elmélet és gyakorlat között s megállapítja a neveléstan tkp. intézetben való tanításának legfontosabb feladatát, ami a nevelői gondolkodás felébresztése, fejlesztése és kialakítása. Mélyenható vizsgálat tárgyává tette a nevelői gondolkodást, amelyben uralkodó elem ugyan a gondolat, mégis nagy jelentőségű benne az érzelem: a nemes elégedetlenség-, felelősség- és igazságérzés és a törekvéselem is, amely a helyzetjavításra és önbírálatra készítet. A másik probléma a neveléstani alapfogalmak időszerű magyarázatára vonatkozott. A nevelés egységének szüksége kívánja meg a tiszta fogalmakkal való gondolkodást. Itt különösen a nevelés fogalmának tisztánlátására utalt. A nevelés nem tévesztendő össze az alakító hatásokkal, az idomítással és propagandával. A nevelés tudatos, tervszerű, folyamatos, szándékos hatás, ami a fejlődést, a kibontakozást segíti elő. A kifejlődésnek pedig a lényege az önállóság, lelki függetlenség, amit az idomítás nem tűr el. Utal azonban az idomítás és propaganda szerepére, de szigorúan megvonja azok határát a nevelésben. A nevelés célját is vizsgálat tárgyává teszi. Ez nem lehet más, mint alaki cél: a teljesen kiművelt ember.

A továbbiakban a nemzetnevelés magyar elmélkedőjének szájából a nemzetnevelés helyes, tiszta értelmezését hallottuk. A nemzetnevelés elvi alapon azonos magával a neveléssel. Benne a nemzetnevelés örök feladat s abban áll, hogy a nemzet lényegét tevő lelki egységet, érzelteközösséget kialakítsa, ha nincs s újra egyensúlybához, ha valami oknál fogva megbomlik. A nemzeti nevelés pedig a nemzetnevelés alkalmazott módja: népünk helyzetének megismertetése, jellemének tudatos kiművelése. Ezt a munkát ma az végezheti, akinek van helyzetismerete, akiben van nemzeti önismeret, aki átérzi a felelősséget, tudja kötelességét, akit eszmék, gondolatok irányítanak, akiben van képesség és készség a munkára, aki tisztán látja az egyén és közösség viszonyát, aki minden percben résztvesz a nemzet sorsának alakításában, akit a belső szabadság a felismert kötelesség teljesítésére készítet.

Imre Sándor nemesveretű szavai, tanításai mély nyomokat hagytak a hallgatóság lelkében.

Várkonyi Hildebrand egyetemi tanár sok fiatal tképző-int. tanárnak volt professzora. A XX. sz. *nevelésselmeletei* címen tartott előadást. Ezeknek a nevelésselmeleteknek összefoglaló neve : „új nevelés”. Főbb képviselői pedig Kerschensteiner, Lay, Peters, Binet, Bovet, Decroly, Claparède, Montessori, Lombardo Radice stb. Sajátos elgondolásait az új iskola, vonzó nevelés, cselekedtető iskola, munkaiskola, szabad iskolaközösség, Jénai-terv, Dalton-terv, Winetka-terv jelzik. Az előadásban ezek közös vonásait, a régi neveléssel való szembenállásukat fejtegette az előadó. Az új iskola a gyermeket inkább aktív lénnyek tekinti, az emlékezet helyett az intelli-

genciát fejleszti, a figyelem helyett kedvező helyzetet teremt a tevékeny elmélyüléshez, a tárgyak logikai és időbeli rendje helyett az értelem-, érzelem- és akarat-fejlesztés feladatai benne a fontosak. A vizsgálatoknak sem az anyag ellenőrzése a célja, hanem az értelem formális képességeinek megállapítása. Pszichológiai alapon vizsgálja a tanuló-típusokat és az egyént. Külső fegyelmezettség helyett belső fegyelmezettségre törekszik. Figyelembe veszi a gyermek természetes szükségleteit, kollektív munkára, szolidaritásra nevel. Állást foglal az erkölcsi nevelés princípiumainak kérdésében. Nem elég elnyomni a rossz hajlamokat, hanem meg kell javítani azokat.

Az új iskolák további sajátága, hogy problémákat nyújtanak a tanulóknak, mindnyájan a gyermektanulmányon alapszanak, többé-kevésbé félinternátusosak, vagyis nappal az intézeté, este a családé a gyermek. A nevelőhatás egyetlensége érdekében a legszorosabb együttműködés áll fenn az intézet és család között. A kézimunkának, kirándulásnak különösen nagy jelentősége van ezekben a rendszerekben. A nevelő általában passzív, csak impulzusokat ad. Nálunk a nevelés segítés. A sportban nem engedik meg a bajnoknevelést. Egészségügyi indexet is vezetnek.

Az értelmi nevelésben előnybe részesítik a formális képzést. A tanítás problémákra épül. A gondolkodásnak nemcsak jónak, hanem becsületesnek is kell lennie, mert a gondolkodás az erkölcsi-ségtől elszakíthatatlan. Módszerük a megfigyeltetés, kísérlet. A tanulók csoportalkotásánál nem a hasonló életkor a döntő, hanem inkább a tehetség. Az erkölcsi nevelés nevelésük legfontosabb része. Nagyobb a követelmény, mint a régi iskoláknál. Erős, gazdag szellemű, jellemes embereket akarnak nevelni. Az erkölcsi nevelés legfőképpen a tanító erkölcsi személyiségén fordul meg.

Másik igen erős pillére ennek a nevelésnek a szociális érzület kialakítása. A közösség ad alkalmat a kötelességtudás, felelősségérzés, erkölcsi lelkiismeret fejlesztésére. A jutalmat vagy büntetést a lelkiismeret nyugalma vagy nyugtalansága jelenti. A nacionalizmus helyett az emberi humanitásra építenek. Nevelésük válaszos. Montessori még itt is alkalmazza az öntevékenységet, a munkáltatást. Az esztétikai és kedélynevelésre is gondolnak a szép, ízléses, csinos környezet megteremtésével, a művészeti oktatással.

Várkonyi professzor előadását nagy érdeklődéssel figyelte a hallgatóság.

Bognár Cecil egyetemi tanár *Az újabb lélektani kutatások eredményei és Emberismeret* címen tartott előadást. Közvetlen, végig érdekes előadásban hallgattuk végig az újabb lélektani kutatások eredményeit, amelyek között legfontosabb annak a megállapítása, hogy a léleknek egységes működése van s aktíve részt vesz a világ felfogásában. Rendkívül szemléletes példákon mutatta be a tétel igazságát. A kép soha sem rakható össze maradéktalanul a részekből. Éppen ezért az egész a fontos. Ezzel foglalkozik az alaklélektan. Az alakok jelentőségének felfedezése ellentmond a régi didaktika felfogásának, mely mindég a részletekből teszi össze az egészet.

A lélek átalakítja, feldolgozza a valóságot. Mindezzel azonban nem hamisítja meg a dolgokat, csak a maga módján fogja fel. A figyelem, asszociáció stb. nem gépies tevékenységek, hanem egyéniség szerint változók.

Az élménypsychológia jelentőségéről szólott aztán az előadó. Ez a közvetlenül adott lelki folyamatokat vizsgálja. Nagy eredmények fűződnek ugyan hozzá, mégis több nehézség adódik vele, így az élményekről való beszámolás nehézsége s az, hogy keveset élünk át élményszerűen lelki folyamataink közül. Az élménypsychológián akar javítani a viselkedéstan, amely a belső által kiváltott és jobban megfigyelhető külsőt vizsgálja. A viselkedésből kell a belső okokra következtetni. A viselkedést itt sem egyes ingerek váltják ki, hanem egész szituációkra felelünk az egységes viselkedéssel. Természetesen menél fejlettebb az értelem, annál jobban kidolgozza a viselkedést. A viselkedéslélektan sem ad teljes magyarázatot, mert nem elegendő csak a cselekvést nézni, mert az ok látása nélkül értelmetlen a viselkedés. Ez az ok pedig sokszor nem tudatos.

Így jutunk el a tudattalan vagy tudatalatti lélektanhoz. Az élménylélektan szerint csak a pszichikai tudatos, más csak materiális, fiziológiai jelenség. Ez az állítás azonban téves, mert pl. az emberi jellem sem tudatos. Freud, aki ennek az iránynak megteremtője, a szabad asszociációk segítségével akarta felkutatni ezt a világot. Ez a lélekelemzés. Ez az irány vetett világot az ember ösztönvilágára. Az ember viselkedésének alapösztönéül Freud a szexszualitást, Adler az érvényesülési ösztönt veszi fel. Az érvényesülés ösztönének szelepet kell hagyni. Az ember viselkedésének egysége különösen a jellemben nyilvánul. Így fejlődik ki, mint lélektani irány a karakterológia. Az ember jelleme, ami a cselekvésben, a viselkedésben nyilvánul, egységbe foglalja az ember egész életvonalát. A karakter sem egyszerű halmaza a mozzanatoknak, hanem egy eredetileg adott egység.

Kérdés, mi a viszony a jellem, a magatartás, viselkedés között? Ugyanaz a magatartás többféle jellemből fakadhat s ugyanaz a jellem többféle magatartás forrása lehet. A magatartás ugyanis csak diagnosztikai tünet, nem adja meg a jellemet.

Az egyes ember lelki milyenségével az emberismeret foglalkozik. Ez a kérdés már átvezet a neves előadó előadásainak második csoportjára: az emberismeret kérdésére. Van ösztönös és van tudatos emberismeret. Ez utóbbi a külső magatartás mögé akar tekinteni. Az emberismeret az ember viselkedésének általános és állandó vonásait kutatja. Tudományos alapja abban van, hogy vannak olyan állandó vonások, amelyek a megfelelő viselkedést kitermelik. A típusok itt is jól tájékoztatnak, mert általuk jobban látjuk az egyeseket. Ilyen típusok a régi temperamentumok, Schiller ideális-reális, Nietzsche apollói és dionisiosi, James finom és tompa lelkületű, Jordán elméleti és gyakorlati, Jung extrovertált és introvertált típusai. Élvezetesen jellemezte előadó Künkel „ich habt” mindent magára vonatkoztató és „sachlich” (a dolgok iránt érdeklődő) típusát.

Részletesen hallottuk Kretschmer típusainak leírását, a testi (piknikus, leptoszon, atléta) és lelki (ciklotim, schizotim) alkat összefüggését. Voltak ugyan már régebben is hasonló törekvések, amelyek egyes testrészekből következtettek lelki vonásokra, mégis Kretschmeré az érdem, mert ő az egész testet figyelembe vette. Nemcsak sztatikus jelenségekből, hanem dinamikus vonásokból, mint pl. a munka, járás, taglejtés, írás is lehet következtetni a jellemre. Ezek a következtetések azonban csak valószínűségi értékűek.

A lelkimozzanatok elemzéséből is sok mindent megtudhatunk az emberre vonatkozóan. E közben találhatunk a lélekben ellentétes tulajdonságokat is, mert a jellem nem logikus, az embert sokszor irracionális, ösztönös motívumok vezetik. Sokszor a legfőbbeségebb szándékok tele vannak aljas motívumokkal.

Az emberismeret egyik eszközül ma az alkalmassági vizsgát használják. Jó szolgálatot tehet ugyan, de ez sem feltétlenül biztos. A tesztek arra jók, hogy leltárt vegyünk fel a tanulók képességeiről és megmondjuk, ki hová való. Miután a képességek között vannak korrelációk és sok teszt éppen erre épül. Újabban az ösztönöket és tendenciákat is kutatják. A cél ezeknek hasznos módon történő felhasználása. Befejezésül néhány vonással jellemezte a nevelői pályára alkalmas embert.

Padányi-Frank Antal tanügyi főtanácsos az új népiskolai tantervvel és útmutatásokkal kapcsolatos feladatokról szólott. Nagy szakértelemmel sorolta el az új tanterv érdemeit, eredményeit s helyes kritikával mutatott rá a fogyatékosságokra. Előadásának második részében arról beszélt, hogy járjon el a tképző-int. tanár a nevelés terén.

Szept. 3-án és 4-én *Marcell* Mihály egyetemi tanár *A XIX. és XX. sz. elméletei a közösség kérdéseiről* címen tartott előadást. Az előadás nemcsak mondanivalójának érdekességével, hanem dinamikus lendületével és ékesszólásával is felkeltette az érdeklődést. A közösség kérdésének két végpontja, az én és a más szerint tagolta előadását. Erősen kiemelte az én értékét, „mert Isten szent terve, hogy magam urává tesz”. Az énben az egész világ elfér. Az énnel szemben áll a más. Az én kap ettől a mástól és ad ennek a másnak. A közösség fogalmának metafizikai értelmét abban látja az előadó, hogy egy Atyának a gyermekei, egymás testvérei vagyunk. A közösség nem kigondolás, hanem az élet belső tartalmához tartozik.

A következőkben vázolta, hogy miként gondolkodtak az énről és a másról a 19. és 20. század nagy bölcselei. Kant, Fichte, Hegel szerint az életnek egyetlen nagy valósága az „én”, mely színezi, teremti, értékeli a világot. Nietzsche túlzásba vitte e tant. Szerinte az ember olyan fölfelé törő hatalom, akinek egyéni érvénye akkor is elismerendő, ha emberhekatombákon át vezet az útja. Rein, Foerster felfogásának ismertetése után megállapítja, hogy az ember nem élhet metafizikai gondolkodás nélkül.

A más a te, a család, a közösség, a nemzet gyűrűzetében fogható fel. Csak a közösségről, csak a nemzetről tudni egyoldalú állás-

pont. Istennek nem terve csak a közösség szolgálatában való elégs. Az egyes ember ugyanis szent mécs, kinek önálló léte van. Ismerteti az egocentrizmus és a heterocentrizmus álláspontját és megállapítja, hogy az igazság a középpontban van. A helyes nevelés szolgálatra való nevelés, a szolgálatban nincs kiváltság, ott egyek vagyunk.

A pedagógiai, pszichológiai előadásokat br. *Brandenstein* Béla egyetemi tanár filozófiai előadása fejezte be, amikor is a pedagógia filozófiai alapjairól szólt. A nevelés akár tudatos, akár ösztönös, visszamegy az „élet egészé”-nek bölcséleti alapjaira. Azokat az életalapokat és életkereteket segít kialakítani, amelyek nélkül nincs igazi emberi élet. A nevelésnek az élet egészéhez kell igazodnia, elvszerűnek, világnézeten alapulónak, igaznak kell lennie. A neveléstudománynak össze kell szövődnie a filozófiával, hiszen ez utóbbi adja az alapokat. Ilyen alapokat adó filozófiai vonatkozású tudomány a lélektan. Az általános-, a gyermek- és ifjúságlélektan elengedhetetlen a komoly nevelői munkában.

Szoros filozófiai tudomány a logika. A formális képzés szempontjából jelentős az élet szilárdságának megteremtése érdekében pedig elengedhetetlen. Logicitás nélkül elsorvad az élet. A nevelésben ez a logicitás biztosítja a rendet, a rendszert, mert a nevelés nem merülhet ki csak filantróp rajongásban.

Az ismeretelméletnek is szerepe van a nevelésben, mert ez a megismerés öntudatosítását, szellemi átvilágítását szolgálja s problémája: mi a forrása, s meddig terjed az ismeret. Nem elméleti tanítás ez, hanem az igazi megismerés hajlamának kifejlesztése, helyes kritikai érzék nevelése, a helyes megismerés kritériumainak megtárgyalása.

Miután az emberben ősi metafizikai hajlam szunnyad, a nevelésnek ezzel is törődnie kell. A nevelő az egész valóság átfogó rendjének felismertetésére törekszik. Ez az alapja a világnézetnek. E nélkül a világnézeti alapok hiányoznak. Ehhez a ponthoz kapcsolódik a vallásos nevelés, mely megvilágítja az ember helyét a természet és a szellem világában. Általa az egész emberi életet az élet nagy keretébe állítva szemlélhetjük.

Az élet nemcsak megismerés, hanem tett, mű, mely megkívánja az akarat erejét, jóságát, az érzelem nemességét, egyensúlyozott voltát. Ez már az etika feladata. A neveléstannak a szó legtagabb értelmében etikusnak kell lennie. Mivel a pedagógia az élet, a magatartás egészével foglalkozik, szoros a kapcsolata az etikával, mely az élet számára alapelveket nyújt. Vázolja a perfekcionista, utilitarista, realista, intellektualista morált. Az érzelmi áradozásban történő nevelés elpuhulásra vezet. Az ösztönösséget sem szabad azonban elsorvasztani, de nem építhető minden csak az ösztönre. Megrajzolja az emberi tett, viselkedés motívumainak helyes egyensúlyát.

A pedagógiának meg kell találnia kapcsolatát a bölcséleti antropológiával, meg kell kapnia etikai, kultúrfilozófiai megalapozottságát. A történetfilozófiai szempont is fontos. Az ember egy

örök létrendben él, de nem örökkévaló módon, hanem az időben alakulva. Így van története. A történeti alakulás minden nevelés alapfeltétele. Az ember a természet rendjében legkevésbé kész, neki sokkal több idő kell mind biológiailag, mind kultúra szempontjából, hogy önálló legyen. Ezért játszik az embernél a nevelés olyan különös szerepet. A kultúrfejlődésnek történetfil. perspektívába kell állnia. A nevelés szerepe, hogy tudja növelni a nemzeti és emberi kultúrát. A nevelésnek világosan látnia kell feladatát, egészséges, erős, testiségben megnyilatkozó örökkévaló értékek teljességét kibontakoztató élet nevelését.

A tanfolyam több óráján szakszerű ismertetését hallottuk *Tanai Antal* előadásában a nevelési és tanítási gyakorlatok vezetésének. Okos, nagy tapasztalatra valló eljárásmódokat ismertetett az előadó, melyekhez a tanfolyami hallgatók közül is hozzászóltak néhányan.

Medgyes István számvevőszéki tanácsos a tanítóképző-intézetek számviteléről főként az igazgatóknak szólt. Hasonlóképpen *Dobosy Elek* tanügyi főtanácsos előadása is, aki meleg közvetlenséggel adott tanácsokat a tképző-intézeti ügyvitel kérdésében. Mindkét előadást nagy érdeklődés kísérte.

A tanfolyam munkarendjét szervesen egészítették ki azok a délutánonként rendezett intézménylátogatásokat, amelyek során megtekintettük a székesfővárosi Pályaválasztási Tanácsadó és Képességvizsgáló Intézetet, a Pázmány Péter Tud. Egyetem Lélektani Intézetét és az Általános Lélektani és Pályaválasztási Tanácsadó Intézetet. Mindenütt meleg fogadtatásban részesítettek és szakszerű előadásokban kaptuk az intézetekben folyó nagyszerű munkának ismeretét.

A tanfolyamot dr. Kósa Kálmán miniszteri osztályfőnök zárta be, emelkedett szavakban utalván a tanítóképző-intézeti nevelés jelentőségére.

Dr. Kiss Lajos.

A történelmi eredménytár.

Vicsay Lajosnak *Hogyan vezettessük a történelmi munkanaplót?* c. közelmúltban megjelent s lapunkban ismertetett könyve alkalmat ad arra, hogy a liceumi és tanítóképzői történelemtanításhoz használt eredménytár kérdésével foglalkozzunk.

A történelemtanítás és tanulás eredményességének két fontos tényezője van iskoláinkban: a *tanár* nevelőgyénisége, órán végzett munkája és a történelmi tények, ismeretek, összefüggések otthoni megtanulására való jó *tankönyv*. A történelemtanulás fontosabb részét az órán végezzük el. A hivatással teljesített tanári munkától, a tanár egyéniségétől, felkészültségétől, tárgyszeretetétől, rugalmas módszeres eljárásától, a növendékekkel való odaadó foglalkozásától függ, hogy tárgya iránt milyen mértékben tud szeretetet, érdeklő-

dést, tudásvágyat, munkakedvet felkelteni, hogy ezek a tanulót kitartó, szorgalmas munkára ösztönözzék. S valljuk be, hogy mindez még nem elegendő, hanem az eredmény szempontjából az is fontos, hogy mennyi energiánk van a következetes számonkérésre. A feladat megkövetelésében lép előtérbe a tankönyv jelentősége. Fontos, hogy a tanuló otthon, könyvében mindazt áttekinthető rendszerben, világos, szabatos előadásban megtalálja, amit az órán hallott. Ezért kívánják a tantervi utasítások is, hogy a tanár nagyon el ne kalandozzék a tankönyvtől. A tankönyvi szöveg tanítást azonban, bármilyen energiával tudja is a tanár megkövetelni, csak látszateredményre vezethet, s amellett az összhangzatos iskolai munkát is veszélyeztetheti. Tankönyvvel és energiával tehát nem helyettesíthető az a munka, amit a történelmi órán, nevelő hatású vagy eszméltető, gondolkodtató, egyéniséget, világnézetet alakító részletek megvilágításával, elmélyítésével végeznünk kell. Másrészt a tanítási óra éppen arra való, hogy az otthoni munkát megkönnyítsük.

A tanítási óra elmélyítésében, az iskolai és otthoni munka áthidalásában, a tanulás megkönnyítésében s az eredmények tartósabb bevésésében látjuk a történelmi *eredménytár* vagy más néven *munkanapló* jelentőségét. Itt egészítheti ki a tanár a tankönyvet is a felfogása szerint fontos részletekkel, mint pl. helyi vonatkozással, irodalmi utalással stb.

Mindenekelőtt rá kell mutatnunk arra, hogy történelmi eredménytár készítését mind a tanítóképzők, mind a liceumok tantervi Utasítása megkívánja, de a tanítóképző mást és többet vár a történelmi eredménytártól, mint a liceum. A tanítóképző-intézetek tantervi Utasítása szerint ugyanis az eredménytár „a tanárnak és az osztálynak a tanítási órán végzett közös munkája. Amit a tanár felír a táblára, azt a növendékek egyidejűleg onnan szószerint bejegyzik a füzetükbe. Az eredménytár magában foglalhat: időrendi táblázatokat, ténycsoportosításokat (lecke vázlatok, történelmi hossz- és harántmetszetek), egy-egy fontosabb helyi vonatkozású nevet vagy adatot és esetleg vázlatos rajzot.” A feltétlenül tudnivaló történelmi évszámok sorozatának (kánonának) megállapítását is az eredménytárral kapcsolatban hangsúlyozza az Utasítás. A tanítóképző tehát megkívánja, hogy a táblára felírt egész óravázlat belekerüljön az eredménytárba, és ha már van eredménytár, ez egészen természetes követelmény.

A tábla használatát évszámok, nevek, fontos események feljegyzésére a liceum tantervi Utasítása is hangsúlyozza, a történelmi eredménytárral kapcsolatban azonban mérsékeltőbb a kívánsága: „A növendékek eredményfüzetébe csak azt kell bejegyeztetni, ami a könyvben nincs meg, de csak ha lényeges... hasznossá válhatik, ha az óra végén megállapítja a tanár az osztállyal az új anyag legfőbb tanulságát s ezt a mondatot a füzetbe íratja.” Ez utóbbi szempont viszont többletet jelent a tanítóképzői Utasítás kívánságával szemben. Arra mindkét Utasítás óva int, hogy az eredménytár vezetése nem fajulhat jegyzetkészítéssé. A tankönyv fölöslegessé is teszi a jegy-

zetkészítést, de a jegyeztetéssel szemben tökéletesen helytálló a tanítóképzők Utasításának az a megokolása, hogy „A jegyeztetésbe merült osztályra nézve elvész a tanár előadásának közvetlen hatása.” Az eredménytár időnkénti felülvizsgálása, ellenőrzése tanári kötelesség.

A történelmi eredménytár óra közben való vezetése kétségkívül igen alkalmas arra, hogy a tanár és a növendékek munkaközösségét erősítse. A sok és felesleges táblai feljegyzés viszont megengedhetetlen mind az óra folyamatossága, mind a tanár és a növendékek együttműködése szempontjából. A tanár ugyanis kénytelen gyakran meg-megszakítani mondanivalóit, a növendék pedig a táblára írt szavak lejegyzésére fordítja figyelme nagyrésztét és a tanár haladását nem tudja követni. Csak a legfontosabbakat jegyezzük tehát a táblára vezérszószerűen. A táblai óravázlatba felírt adatok, évszámok azonban kerüljenek bele a növendék eredménytár-füzetébe, még akkor is, ha benne vannak a tankönyvben, mert nem csupán adatokat, hanem összefüggéseket, rendszert adunk az óravázlatban. Ez megkönnyíti az otthoni tanulást, az iskolában hallottak felújítását. Összefoglalások, ismétlések alkalmával az ilyen óra- és anyagvázlat különösen hasznos, csak ne térjen el túlságosan a tankönyv haladásától, rendszerétől. Mi kerüljön tehát bele az eredménytár-füzetbe? Véleményünk szerint a következők:

1. Címként az óra tárgya. Ezt helyes probléma alakjában felírunk.

2. A táblára vezérszószerűen feljegyzett órai anyagvázlat, az összefüggéseket, csoportosításokat feltüntető alakban és jelekkel. (Pl. aláhúzás, hasonlatot, ellentétet, eredetet kifejező jelek.)

3. Szómagyarázatok, idegen szavak jelentése, helyes kiejtése.

4. Egyszerű szemléltető rajzok, vázlatok, grafikonok, időrendi táblázatok.

5. A tankönyv kiegészítésére szolgáló adatok, újabb megállapítások és főképp a helyi vonatkozások.

6. A történelmi források, olvasmányok, filmek címe, tárgya. (Otthoni feladatul adjuk a tartalom rövid feljegyzését.)

7. Továbbképzésre, más tárgyakkal való kapcsolatra utalásként egy-két irodalmi útmutatás. (Pl. történelmi események, korszakok szépirodalmi feldolgozásai.)

8. Végül a közösen megállapított erkölcsi tanulság, okulás, röviden, kifejezően megfogalmazott mondatban.

Mindezekből természetesen csak annyit, amennyi az óra tanítási anyagához, tárgyi és nevelői célkitűzéseihez szükségképpen hozzátartozik. Elgondolt rendszer, keretek következetes érvényesítése, kitöltése, pontos és a lényegtől messzeeső külső kiállítási követelmények támasztása fölöslegesen terhelne mind a tanárt, mind a növendéket és szükségképpen a történelemtanítás fontosabb követelményeitől terelné el a figyelmet. Bizonyos egyöntetűséget, arányos besztást, csínosságot természetesen megkívánunk és erre vonatkozólag már az első tanítási órákon megadjuk az utasításokat, de óva-

kodjunk a kinos milliméterrendszerrel. A füzet alakját, címét előírjuk. Leghelyesebb a „Történelmi eredménytár” elnevezés, mert a tantervi Utasítás is ezt engedi meg. Minden évben ne vetessünk új füzetet, hanem csak akkor, ha az előző már megtelt. Az éppenséggel kíváncsi, hogy az eredménytárfüzetet a tanulók megőrizték és a felsőbb években tovább vezessék.

A történelmi eredménytár bejegyzéseit a tanulók órán, a táblai vázlat elkészülésével egyidőben végezzék el. Az egy-két szavas táblai felírásokat a tanárt nem akadályozzák és nem térítik el a haladásról. Nem indokolt és helyes tehát pl. az, hogy a tanár az óravázlatot előre, a tízpercben adja az egyik növendéknek és felírattja a táblára, sem az, hogy otthon készítették el a tankönyv alapján az egyes feladatok adatszerű kivonatát. Minthogy azonban a kivonatolva tanulás eredményes, lényeglátásra szoktat, az egyes órák anyagában való elmélyülést, mélyítés alkalmával pedig a nagyobb áttekintést elősegíti, megengedhető, hogy az órán készült eredménytárt otthon a tanulók még a tankönyv adataival kiegészítsék.

Az eredménytár felülvizsgálására módunk van egyrészt a felletetés alkalmával (minden felelésre felszólított tanuló kihozza az eredménytárfüzetét), másrészt időnként összeszedjük a füzeteket és ellenőrizzük, láttatjuk.

Az eredménytár készítése semmiesetre sem lehet cél, maga a füzet mutogatnivaló, kirakati tárgy, hanem csupán eszköz a jobb, könnyebb és tartósabb tanuláshoz, a történelemtanulásban való elmélyüléshez. A tanuló rendszeretetének megítéléséhez is hasznosan hozzásegíti a tanárt.

Jól értékesíthető szempontokat és mintát látunk a történelmi eredménytár vezetéséhez Vicsay Lajos könyvében, de tanulságos lenne, ha a kérdéshez t. Kartársaim tapasztalataik alapján hozzászólnának.

Dr. Mezösi Károly.

A tanítóképzők számvitele.

A közokt. miniszter 1941. évi március hó 12-én 800/eln. sz. alatt kelt rendeletével a közép- és középfokú iskolák számára közös Számviteli Utasítást adott ki. Ezzel a tanítóképzők számára még 1916-ban kiadott Számviteli Utasítás hatályát veszítette. Jelenleg tehát a képzőknek nincs külön Számviteli Utasítása, az érvényes közös Utasítás pedig nem foglalkozik minden kérdéssel teljes részletességgel. Különösen az intézetek költségvetésének összeállítására és a díjelszámolásra inkább csak utalásokat tartalmaz, ezért szükséges a hézagok kitöltése, illetőleg az Utasításnak — az időközben kialakult gyakorlat figyelembe vételével — csak a tanítóképzőkre vonatkoztatott külön tárgyalása. A tapasztalat azt mutatja, hogy a követett gyakorlat nem egységes, ez pedig megnehezíti mind a számadó, mind pedig a számvető munkáját. Célunk az egységes eljárás biztosítása és ezzel a közös munka megkönnyítése.

A számviteli munkát három főcsoportra oszthatjuk, ezek: I. a költségvetés, II. a tulajdonképeni számvitel és III. a díjelszámolás.

Lássuk ezeket sorjában.

I. A *költségvetés*. — A költségvetést a Kir. Magyar Egyetemi Nyomdától beszerezhető 301/c. számú nyomtatványon (minden később hivatkozott nyomtatvány is az Egyetemi Nyomdában kapható), a hozzá tartozó általános indokolást külön íven, tehát nem a hivatalos beadványon, az egyes alrovatok külön részletes indokolását pedig a nyomdában kapható bevételi és kiadási betétlapokon az előző év számadási zárlatának figyelembevételével kell 3 azonos példányban elkészíteni és az eddigi rendelkezésektől eltérően minden év január havában felterjeszteni.

A költségvetési tételek kitöltéséhez maga a nyomtatvány szövege ad általános útbaigazítást, a részletekre vonatkozólag pedig a következők az irányadók:

1. Az előírányzott összegek a bevételi oldalon egész pengőre kike-rekítendők, a kiadási oldalon pedig 50 pengővel végződjének.

A fűtési és világítási térítményösszeget a közszolgálati jogszabályok gyűjteménye II. kötetének 41. §-a szabályozza. Élelmezési térítmény címén a költségvetésben megállapított élelmezési összeg 100%, illetőleg 50%-án felül még 15%-ot is kell fizetni a térítmény összege után. 100% térítményt fizet az, aki részére a köztartásban való részvételt a minisztérium külön engedélyezi, a köztartásvezető és nevelő tanár pedig mindig 50%-ot fizet.

2. A „Bérek” rovatán csak a cselédbérek, a fűtő és egyéb szolgák bére irányozható elő. A köztartásvezető és nevelők esetleges külön díjazásáról hivatalból külön történik gondoskodás. Hasonlóképen nem ide valók a hitoktatói és egyéb óradíjak sem, mert ezeket az óradíjakat a 798. számú nyomtatványon 2 példányban kiállítva minden év október havában tanévre vonatkoztatva kell kérni. A hitoktatói óradíjkimutatásoknak a gyakorlóiskolában tartott óraszámokat is tartalmazniok kell. Itt még megjegyezzük, hogy a hitoktatók és óraadók képesítését, a hitoktatók alkalmazásának jellegét (önálló, óraadó) minden esetben gondosan fel kell tüntetni. Az óradíjkimutatásokban kell kérni az intézeti (internátusi) orvos díját is. A hitoktatói és egyéb óradíjak esetleges hiányát minden naptári év december havának elején kell kérni, ha pedig felesleg mutatkoznék, azt ugyan-csak december elején arra a csekkszámára kell „Térítmény” jelzéssel befizetni, amelyről a kiutalás történt. A befizetésről egyidejűleg jelentést kell tenni.

3. A „Dologi kiadások” alrovatainak kitöltését illetőleg ugyancsak a szöveg ad útbaigazítást, megjegyezzük azonban a következőket:

Irodai szükséglet az írószer-, nyomtatvány-, posta- és telefonköltség és az évkönyv nyomtatásának részbeni, az Értesítő alaphól nem fedezhető költsége.

Élelmezési költséget a növendékek után 9 hónapra, a nevelőtanárok után 11 hónapra, a többi alkalmazottak után pedig a tényleges szolgálati időtartamra lehet igényelni. A cselédek után is a jövőben teljes összeg irányozható elő.

A gazdaszat, kertészet költségei között kell előírányozni a gazdaságban dolgozó napszámosok bérét is.

A világítási költségek alrovatára való a villanylámpák költsége. Az egyéb dologi kiadások alrovatán kell előírányozni az alkalmazottak OTI-díját, a cselédség karácsonyi ajándékát, a növendékek évvégi jutalomdíját (80 P), a gyógyszer- és betegápolási eszközök költségeit. Végül ide valók még a másutt elő nem irányozható vegyes kiadások költségei.

A megállapított költségvetés egyes tételei összegének esetleges megváltoztatására irányuló kérelmet, részletes indokolással, szeptember havá-

ban lehet felterjeszteni. Május hónapban igényelhető a költségvetés kere-tébe nem való rendkívüli tatarozási és beszerzési költség. A határidő betar-tása igen fontos, mert a rendkívüliekre rendelkezésre álló hitelösszegek felosztása június elején történik és ezért a késve érkezett felterjesztések már nem vehetők figyelembe.

II. *Számvitel.* — A számvitel lényege az előirt formák pontos betar-tása. Ehhez pedig szükséges, hogy az Utasítást többször elolvassuk és gon-dosan tanulmányozzuk. Kellő tanulmányozásának hiányára vall az, hogy a számadásokban elég gyakran a legelemibb hibákkal találkozunk. Megfelelő tanulmányozás esetén elmaradnak a számadási észrevételek.

Az Utasításnak a számviteli része elég bőséges, azért megjegyzések, hozzáfűzések formájában csak azokkal a szakaszokkal foglalkozunk, ame-lyek a tanítóképzőkre vonatkoztatva bizonyos magyarázatra szorulnak. Ezek:

3. §. Felhasználható bevétel a vizsgálatokkal kapcsolatban szedett írószer és papír ára, a vendégszoba és köztartás igénybevételéért beszedett összeg. (A vendégszoba használatát a tanker. kir. főigazgató engedélyezheti, élélmezést azonban a főigazgató személyén és általa személye képviselő-tében az intézethez küldött személyen kívül másnak csak a miniszté-rium illetékes ügyosztálya által kiállított írásbeli engedély alapján sza-bad kiszolgáltatni.) Felhasználhatók még a tanulók által befizetett rongá-lási, kártérítési összegek és a tanfolyamok, stb. céljaira átengedett te-remhasználati díjak. A fűtési, világítási és élélmezési térítmények nem használhatók fel. Ugyancsak nem használható fel a köztartásban befolyt moslékpénz sem.

„Meghatározott rendeltetésű díjak” rovatára a Tanárok Háza járú-lékát, a Vöröskereszt és Iskolaszanatóriumi díjat kell bevételezni. Kíadás-ban ugyanezen a rovaton kell elszámolni, illetőleg a vonatkozó csekk-számlára beszállítani.

6. §. A „Kiküldetési költségek” rovata a tanítóképzőkre nem vo-natkozik.

A Rovatos pénznaplót havonként kell lezárni, július és augusztus hónapot azonban együttesen kell felülvizsgálatra beterjeszteni. A kísérő iratot mindig követlenül a minisztérium számvevőségének kell címezni.

7. §. A naplózással egyidejűleg kell vezetni az úgynevezett Ipari be-szerzések kimutatását is (lásd: 14. §. [6] bekezdés), mert ha azt csak az év végén akarjuk kitölteni, a számlák már nem állanak rendelkezésre és azok nélkül, csak a naplóból, a kitöltés nagy nehézségbe ütközik, sőt pontosan nem is lehetséges. E kimutatás, illetőleg csak az összesítését tartalmazó jegyzék a december havi számadáshoz is mellékelhető. Beszerez-hető az államnyomdában.

8. §. Az ifjúsági egyesületek, körök tőkeit, értékeit nem kell, hanem csak lehet letéti kezelésbe venni. Pl. a nyári szabadság előtt a tanárelnök megkéri az igazgatót, hogy vegye át tőle. Ilyen esetben a Letári naplóba bevételezzük és szeptemberben, mikor visszaadjuk, kiadásba helyezzük. A Letétnapló zárlati eredményét havonként be kell írni a Pénztár zárlati kimutatásba.

9. §. A pénztárszekrényben ideiglenes pénztári elismervény, nyugta nem lehet, kivételt képez azonban az altisztnek póstaköltségekre és egyéb, apró kiadásokra adott előlegnyugtája. Ezekről az altiszt havonként számol el, megkapja a kiadott összeget és nyugtája továbbra is a pénztárban őrizhető.

10. §. A tüzelőanyag elszámolásához a szállítójegyet, mázsajegyet is

csatolni kell. A szállítójegyen legyen rajta a kíséző altiszt igazolása arról, hogy a tüzianyagot az intézet pincéjébe behordták.

Könyvkötőmunkadíj elszámolásához mellékelni kell a bekötött könyvek jegyzékét is.

A postaköltséget a postakönyv vonatkozó tételszámaira való hivatkozással havonként kell elszámolni, a csekkel feladott pénzek díját azonban nem a postaköltségek között, hanem a kiadással egyidejűleg az irodaszükséglet alrovatán kell elszámolni. A postakönyv másolatát csatolni nem kell.

Ha a számlákon számolási műveletek vannak, azokat látható módon kell ellenőrizni.

Több számlának, nyugtának egy tétel alatt történő elszámolásakor az egyiken az összesítést el kell végezni.

12. §. 9. bekezdés. Az „Alapítványok” értékeit és készpénzeit a Rovatos pénznapló „Alapok és alapítványok” című hasábjában az alapokkal együtt és nem külön nyitott hasábjában kell elszámolni.

13. §. Ha beszerzés hiányában a havi számadáshoz nem csatolható leltári napló és anyagszámadási kivonat, ezt a számadást kíséző iratban jelezni kell.

17. §. A köztartási és egyéb anyagszámadás vezetésének megkönnyítése céljából a közeljövőben 113.181—1942. VI.-3. sz. a. rendelet fog megjelenni. Az egyéb anyagok számadásának vezetését pedig megkönnyíthetjük azáltal, hogy az apróbb takarítási szereket azonnal a vezető altisztnak adjuk át elismervény ellenében, az irodai munkához szükséges nyomtatványokat, papírokat stb. pedig ugyancsak nem darabonként, hanem nagyobb tételben vételezzük ki.

A tüzelőanyag széthordásának ellenőrzésével meg kell bízni a vezető altisztet, aki meghatározott időpontban naponta feljegyzi a kosarak, illetőleg kannák számát, melyek befogadóképességét előzőleg megállapítottuk. A köztartásvezető az altiszt feljegyzéséből állapítja meg a havonként elhasznált tüzelőmennyiséget, az igazgató pedig, különösen a fűtési időben, többször váratlan ellenőrzést tart.

21—23. §. A tanítóképző tanulóotthonának nincs külön költségvetése, annak kiadásai az intézet költségvetésében szerepelnek. Bevétele a Köztartási naplóban csak az intézettől kapott ellátmányelőleg és a moslék-pénz lehet. Kiadásai közt államkincstárt illető bevétel beszállítása nincs.

24. §. A Köztartási naplóban is naponként kell naplózni, kivéve a hetenként lezárt piaci jegyzékeket. A Köztartási napló tételszámozása minden hónapban 1-el kezdődik. Áthozat-átvitel a Köztartási naplóban nincs.

35. §. A tanulók gyógyszerköltség-megtérítése a 41.875—1934. V-a 2. sz. rendelet alapján a következő: A 200 és 300 P tartásdíjat fizetők 50%-ot, a 400 és 500 P-t fizetők pedig 100%-ot tartoznak téríteni.

A számadások másolatára minden esetben rá kell vezetni a római számokkal megjelölt rovatok összesítését, aminek mind a bevételi, mind a kiadási oldalon egyeznie kell az „Összesen” hasáb végösszegével.

A számadásokkal kapcsolatosan és a havi zárlatkor az esetleges kellemetlen meglepetés (nem egyezik a zárlat a pénztárral) elkerülése végett ajánlatos egy legegyszerűbb és nem hivatalos pénztárkönyv vezetése és annak egy hozzá tartozó irónnal a pénztárban való őrzése. Erre elegendő egy füzet, melyben minden bevétel és kiadás összegét (csak összegét) azonnal beírjuk. A szabályzat szerint ugyan minden vagyonváltozást elvileg azonnal kell keresztülvezetnünk, de gyakorlatilag ez sokszor kivihetetlen.

Pl. ott áll több befizető, vagy pénzre váró vállalkozó. Később a napnak egy nyugodt $\frac{1}{4}$ órájában elintézhethjük a rendes naplózást. Ha így járunk el és ha zsebből, vagy zsebbe nem fizetünk, sohasem lesz különbözetünk és sok fölösleges kereséstől és bosszúságtól szabadulhatunk.

A pénztár zárlati kimutatás a Rovatos pénznapló és Letéti napló zárlati eredményének együttes összegével mutatja a pénztárszekrényben őrzött pénz és értékek (takarékbetétek, értékpapírok) összegét.

III. *Díjelszámolás.* — Az intézet rendes számadásától függetlenül, külön díjelszámolást is kell vezetni. Erre vonatkozólag a díjszabályzatok intézkednek. Az 1759/1933. VKM. eln. sz. rendelettel kiadott (Hivatalos Közlöny 1933. VI/1-i 11. szám) és a 40.997—1933. V-a 2. sz. rendelettel a tanítóképzőkre is alkalmazott szabályzat, végül az 55.600/1941. VKM. sz. rendelet (Hivatalos Közlöny 1941. VI/15-i 12. szám) 6. §-a részletesen ismerteti a díjösszegeket, a kedvezményfokozatokat és a vonatkozó nyomtatványmintákkal az elszámolás módját. A liceumi tanulók által fizetendő díjak szabályzata a Hivatalos Közlöny 1938. X/1-i 19. számában megjelent 111.111/1938. IX. üo. sz. rendeletben adatott ki. Külön rendeletek szabályozzák a járulékokat: Iskolaszanatórium 1 P, Vöröskereszt 30 f. és Tanárok Háza járuléka 80 f. Filmdíjat a tanítóképző-intézeti, illetőleg liceumi növendékek nem fizetnek.

A *díjak összege*: Felvételi díj 8 P. A felvételi díjat a növendékek a beíratásakor közvetlenül az intézet pénztárába fizetik be. A felvételi díjat a Rovatos pénznapló V. hasábjában kell bevételezni és az intézeti díjtételi csekkszámlára való beszállításkor ugyanott kiadásba helyezni. Csekkbefizetési lapokat közvetlenül a m. kir. póstatakarékpénztártól kell igényelni.

Tandíj 100 P a következő kedvezményfokozatokkal:

				a fiú-, a leány- liceumban	
évi 100 P-t, teljes díjat fizet				14 ⁰ / ₀	25%
" 80 " 1. fok. " "				32 ⁰ / ₀	35%
" 60 " 2. fok. " "				26 ⁰ / ₀	16%
" 40 " 3. fok. " "				16 ⁰ / ₀	12%
díjmentes				12 ⁰ / ₀	12%

Koedukált intézetre a fiúliceum díjai vonatkoznak.

Felvételi díjat, tandíjat és járulékot a jeles és jó előmenetelű hadiárva és hadigyámolt nem fizet.

A növendékek a tandíjat 5 egyenlő részletben: október, november, január, március és április havában, a hónapok 5. napjáig csekkklapon fizetik be az intézet díjtételi csekkszámlájára.

Internátusi díj (ez alól teljes mentesség nincs) a következő:

		tanító-, tanítónő- képzőben	
200 P-t fizet, 1. fok		10 ⁰ / ₀	10%
300 " " 2. "		20 ⁰ / ₀	15%
400 " " 3. "		30 ⁰ / ₀	25%
500 " " 4. "		40 ⁰ / ₀	50%

Az internátusi (ellátási) díjat minden hó 5. napjáig 10 egyenlő részletben ugyancsak csekkklapon kell a növendéknek befizetnie.

A díjkezelő tanár a Díjnaplót, Részletes kimutatást tartozik vezetni és a tanév végén Díjszámadást készíteni.

Minden külön rendelkezés bevétele nélkül közvetlenül az illetékes

számvevőségi osztály (jelenleg V. osztály) főnökének nevére kellően portózáva és a határidők szigorú betartásával a következőket kell beküldeni: 1. Díjkimutatást a 311. sz. nyomtatványon minden év szeptember és február havában, tehát félévenként, de mindig az egész tanévre vonatkoztatva és a nyomtatványon található útbaigazítás figyelembevételével. (A folyó tanévtől kezdve, mivel a liceumi és tanítóképzős növendék ugyanazt a tandíjat fizeti, a Díjkimutatás II. részének csak a liceumi növendékekre vonatkozó részét kell kitölteni.) 2. Díjnaplót a hozzá tartozó első és utolsó takarékpénztári számlakivonat másolatával december 10-i, május 15-i, június 30-i zárlattal, a zárlat után azonnal. Megjegyzendő, hogy a Díjnaplóban a liceumi növendékek díját a képzőktől nem kell elválasztani.

A Díjnaplókat folytatólágosan, tehát átvitel-áthozattal kell vezetni, a zárlatból azonban ki kell tűnnie az előző rész tiszta kezelési eredményének. Ezt úgy érjük el, hogy a zárlati végösszeg alá beírjuk az előző zárlat eredményét és az utóbbit az előbbiből kivonjuk. A Díjnapló „Átfutók” c. hasábjában beírt összeg eredetét a jegyzetrovatban közölni kell. Az előző tanévi esetleges maradvány összegét mindig a Díjnapló Átfutók hasábjába kell beírni. A Díjnapló bevételi és kiadási végösszege közötti különbözetnek pontosan egyeznie kell az utolsónak bejegyzett postatakarékpénztári számlakivonaton feltüntetett követelés összegével. A Díjnaplóban az Átfutók vegyes bevételén kívül csak a felvételi díj, a tandíj és a Járulékok hasábjába a Tanárok Házára beszedett összeg írható.

Díjkezelési jutalék címén a Díjnapló Átfutók hasábjában feltüntetett összeg figyelmen kívül hagyásával a befolyt díjak 1%-nak $\frac{1}{6}$ -a az igazgatót, $\frac{1}{6}$ -a pedig a díjkezelőt illeti meg. A jutalékot az esetleges adók levonása után a minisztérium évenként kétszer, december és május havában hivatalból közvetlenül a jutaléokra jogosultnak utalja ki. Ezért a jutalékot elszámolni nem kell. A május-június hóra eső összeg utáni jutalék a decemberivel együttesen nyer kiutalást.

3. A decemberi Díjnaplóhoz 2 példányban úgynevezett díjelszámolási kimutatást is kell csatolni. (Minta alább.) Ez a kimutatás a távolabbi fenntartási költségek megállapításához és kiutalhatásához szükséges. Ezek kitöltése állandóan hiányos, mert nem jelzik mindenütt gondosan, hol van, hol nincs cserkészcsapat, illetőleg a nőképzőkben Vöröskereszt-csoport.

A kimutatás alapján a minisztérium kiutalja a tesznevelő tanár díját, a sportköri díjat és ha van, a cserkészcsapat, illetőleg a csapat hiányában a Cserkészszövetség, meg Vöröskereszt-központ részesedését közvetlenül az érdekeltek csekkszámlijára utalja át. Hasonlókép a Tanárok Háza részesedését is átutalja. Végül közvetlenül kiutalja az intézetnek az évkönyv-, ifjúsági könyvtár-, kirándulási és segítőegyesületi díjat.

Az intézethez kiutalt összegeket a Rovatos pénznapló „Alapok” c. hasábjában kell bevételezni és alapszerűen kezelni. A testnevelő tanár díja, a sportköri díj, a cserkészcsapat, illetőleg Vöröskereszt-csoport díja a Testnevelési alaphoz könyvelendő. Itt azonban csak a testnevelési tanár díja marad, mert a többi összeget az egyes külön számadásokat (Sportköri, stb.) kezelő tanároknak kell kifizetni.

A Díjszámadást minden év július 5-ig kell a minisztérium számvevőségéhez beterjesztetni. Gondot kell fordítani arra, hogy a számadás és a júniusi Díjnapló zárlati eredménye mind végösszegeiben, mind pedig egyes tételeiben pontosan egyezzek.

A Díjszámadáshoz csatolandó Részletes kimutatásban osztályonként kell összesítést és végül főösszesítést is készíteni.

Díjelszámolási kimutatás mintája. — A állami tanító-,
tanítónőképző-intézet és líceum 19 . . / tanévi díjelszámolásról.

1. Az igazgató neve:
2. A díjkezelő tanár neve:
3. Az 19 . . évi december hó 8-ig beiratkozott tanulók
száma (az időközben más intézetből átlépett tanulók is): . . .
4. A 3. alatti létszámból felvételi díjat nem fizetett:
 - a) jeles, jó előmenetelű hadigy., hadiárva
 - b) más intézetből jött és ott fizetett

összesen:

A 3. alatti létszámból levonva a 4. alatti létszámot, ma-
rad felvételi díjat fizetett tanuló

5. Távolabbi fenntartási díj nem igényelhető:
 - a) a teljesen díjmentes (hadiigy., hadiárva is) tanuló után
 - b) a dec. hó 8-ig kimaradt tanulók után
 - c) akik után a díjak visszautaltattak, vagy a visszautalás
kéretett

összesen:

A 3. alatti létszámból az 5/a, b. és c. alatti létszám
levonása után távolabbi fenntartási költség igényelhető ösz-
sesen: tanuló után.

6. A tanítóképző-intézeti Tanárok Házára díjat fizetett
tanulók száma: à 80 f, összesen: P . . . f

Távolabbi fenntartási költségek:

7. Testnevelési díj. Az 5. pont alatti létszám: A tanulónként
megállapított testnevelési díjból esik (tanítóképzők és koed. képzők):

Testnevelési tanár díjazására	à 80 f. P . . f.
Cserkészcsapatnak, (ahol nincs, a Magyar Cserkészszövetségnek)	à 20 f. P . . f.
KISOK-nak	à 24 f. P . . f.
Sportkörnek	à 76 f. P . . f.

Összesen: P . . f.

A tanulónként megállapított testnevelési díjból esik (tanítónőképzők):

Testnevelési tanár díjazása	à 80 f. P . . f.
Ifj. Vöröskereszt-csoportnak (ahol nincs, az Ifj. Vöröskereszt Központjának)	à 20 f. P . . f.
Magyar Leány Cserkészszövetségnek	à 20 f. P . . f.
KISOK-nak	à 24 f. P . . f.
Sportkörnek	à 56 f. P . . f.

összesen: P . . f.

(Tanító- és tanítónőképzők)

8. Évkönyv díj . . . tanuló (5. alatti létszám) után à 1 P-vel . . . P
9. Ifj. Könyvtárdíj " à 1 P-vel . . . P
10. Kirándulási díj " à 1 P-vel . . . P
11. Segélyegyesület díja " à 1 P-vel . . . P

Összesen: . . . P

Távolabbi fenntartási költségek

(a 7.—11.) összesen: P

Medgyes István.

I R O D A L O M.

Boda István dr.: *A „magyarság” mint lélektani kérdés.* Új Élet Felé Tanulmányosorozat. 9. sz. Sylvester Rt., Budapest, 1941. 30 old.

Tetszetős külsővel, igen gazdag és változatos tartalommal indította el Boda István dr. az Új Élet Felé c. tanulmányosorozatát, melynek egyik önállóan megjelentetett füzeté a fenti c. tanulmány.

Népi, nemzeti és faji kérdéseinkkel kapcsolatos problémáink, magyarságsszemléletünk helyes értelmezése, a *ki a magyar?*, a *mi a magyar?* kérdése az utóbbi években örvendatosan és jelentősen növelték szak- és általános irányú irodalmunkat. Történészeknek, szociológusoknak, pszichológusoknak, filozófusoknak, irodalomtörténészeknek és közíróknak éppúgy izgatón rokonszenves területük lett ez a problémakör, mint a fajbiológiának, folklórának, etnográfának, különféle művészeti ágaknak (festészet, zene) stb. A problémának ebből a helyes és kívánatos homlokterbeállításából következik azonban, hogy a magyarság-fogalom kérdése ma már divatos és egyben kényes problémává vált. Elfogult, egyoldalú elméletek, feltevések helytelen általánosítása, szaktudományoknak egyetemes érvényűsége való törekvése, sokszor dilettáns hatásvadászok felszínes, tudománytalan megállapításai tették és teszik ezt a kérdést kényessé.

Boda István szakavatott kézzel s már meglévő tudományos vizsgálatai eredményeinek erejével nyúl e különösen magyarságunk jövője, jövőbeni fejlődésének iránya szempontjából igen fontos, egyetemes nemzeti érdekű kérdéshez. Jogos aggodalmának ad kifejezést, mikor bevezetőben azt mondja, hogy „a magyarság problémája ma már mint felvetett, sőt felkavart kérdés, mint egyenetlenségek és konfliktusok forrása él közéletünkben.” Szerinte az első tennivaló az legyen, hogy az egészséges nemzeti fejlődés érdekében szabadítsuk meg a magyarság problémáit a „kényességek”, ellentmondásoknak, zavaros fogalmi meghatározásoknak felesleges és káros következményeitől. Hogy ezt tehessük, „vonjuk ki őket a politikai, társadalmi, faji és egyéb ellentétek gyakorlati ütköző területeinek forrongó katlanából és tegyük le azokat a tudománynak józanabb, az egyetemesen és objektíve igazat kereső és egyúttal magasabbrendű, tisztultabb morális vizsgáló asztalára”. De még itt is vigyáznunk kell, mert a magyarság-fogalom egyes kérdéseiben még a tudósok sem tudnak egymás között megegyezni. (Ennek oka, hogy a „tudományos vagy általános szellemi irányzatok más-más szempontból [és a maguk egyoldalú szemlélete szerint sokszor jogosult szempontokból] adnak feleletet, nem jutva el egy egyetemesebb, magasabbrendű szintézisben egyeztető egybefoglalásra.”) Azonban a különböző szempontoknak — biológiai, lélektani, nemzeti-közösségi, nemzetpolitikai, kulturális — nem vonható kétségbe az eredménye. Ezek viszont a ki, vagy mi a magyar? kérdésre nézve csak részeredményeket, ha tekintetbe vesszük az egyetemes szintézisbefoglalást.

A továbbiakban az előbbieket figyelembevételével — egyfelől lélektani elvi megfontolásokra, másfelől személyiségvizsgálataival kapcsolatos kísérleteinek az eredményeire hivatkozva — lélektani szempontból vizsgálja a magyarság-fogalmat. Lélektani szempontból három egymásra épített magyarság-fogalmat különböztet ki, külön-külön kifejtve azoknak tartalmát. E megállapításokkal kapcsolatban a lelki asszimiláció jelenségét értelmezi a legújabb eredmények alapján, majd az egyéni személyiség „szerkezetét” egészében 3 személyiségi réteget, sőt különböztet el: 1. felszíni réteget; 2. középső réteget és 3. legmélyebb alkati (konstitúciós-öröklött) réteget. Majd

e különböző rétegekhez kapcsolódó személyiség-jegyek közül azokat keresi, melyek a fajta-típus és a lelki alakulás szempontjából a legjellegzetesebbek. Ezek közül igen fontosnak látja a különböző irányú szükségletek, az ezek alapján kifejtett hajlamok, vágyak, törekvések viszonylagos értékét. (Pl. vannak lelki típusok, melyek személyfeletti objektív értékcélok felé törnek, míg másoknál nem hajtóerő az objektív igazsághoz való eljutás vágya.) Egy másik jelenségekör a temperamentum-vonások körül szövídik. A fajta-típus és a lelki alakulás szempontjából igen nagyjelentőségű jellegzetesség az egyén általános beállítódása önmagával és másokkal szemben. Természetesen e jellegzetességek mellett több más tényező (pl. értelmi tényezők) is szerepet kap az egyéni személyiség-egész sajátos össz-színezetének kialakításában.

Fejtegetésének végső eredményeképpen (lélektani alapon indulva) megállapítja, hogy „legjellegzetesebben magyar az, aki minden fontos szempontból, öröklélsbiológiai, lélektani, nemzeti közösségi stb. szempontból, egyaránt „tökéletesen” magyar”. De hozzá teszi, hogy a valóságos, a gyakorlati életben ilyen magyar nincs és nem is lehetséges. Nem is fontos, hogy legyen. Mindegy, hogy melyik szaktudományból indulunk ki, „szilárd és egyetemes egységre kell jutnunk, amelyik irányítani is tudja a jövő fejlődést és megalapozhassa a szükséges nevelési, orvosi, közigazgatási stb. gyakorlati beavatkozásokat is. „Végső szabályozó egyetemes értékül (szinthezisbehozás) a magyar „nemzeti és állami” közösség általános szempontját állítja a középpontba. Lélektani úton három fázison juthatunk el ehhez a központi szabályozó egyetemességhez: „1. magyar csak az, aki öröklélsbiológiai szempontból magyarnak ítélendő egyéneknek minden típusos lelki jegyével bír; 2. magyar az, aki a biológiai leszármazás szerinti magyarok típusos lelki jegyei közül legalább a legjelentősebbekkel bír és 3. magyar az, aki lelkileg teljesen magáévá teszi a magyar nemzeti és állami közösségi célt...”

Továbbiakban igen meggyőzően igazolja a szerző, hogy miért éppen a magyar nemzeti és állami közösséget állítja a különféle szempontok központi szabályozó egyetemes értékéül. Végezetül számat vetve a mai idők történelmi követelményeivel, nagyon bölcsen arra int, hogy „a magyar fennmaradás és a legjobb magyar továbbfejlődés érdekében a magyarság lelkiségének, szellemiségének bizonyos átalakulására is szükségünk van”. Vizsgálatainak eredményei szerint a magyarság alkalmas a magasabbrendű átalakulásra. E benső átalakulást a magyarság lelkiségének megfelelő és magyar körülményekkel számoló nevelés volna képes biztosítani. Hasznos volna az aktuálisan magyar személyiségjegyeket egyéb magyarországi emberfajtáknak (dináriaknak, északiaknak) némely jellegzetes vonásaival kiegészíteni (Zrinyi, Petőfi). Ezenkívül különös gonddal kell törekedni arra is, hogy az idegen nemzetiségű (fajú) és nemzetünk testében élő egyedekben minél teljesebben és eredményesebben keltsük fel és szorgalmazzuk a magyarrá való átalakulás vágyát.

Boda István a kérdéssel kapcsolatos nézeteinek, elgondolásának és nemzetépítő tervének tömör összegezését tanulmányának mintegy motójaként adja a következő sorokban: „A magyarság-fogalom jelentése változik a történelmi alakulások forgatagában. Akarjuk is, hogy tartalma egyre értékesebbé, magasabrendűvé és a világban eredményesebben érvényesülővé változzék. Ez a cél helyesebb alkalmazkodásunkat és benső átfarmódásunkat követeli”.

Tóth Gyula.

Tóth Nándor (összeállította): *Új vetés — új aratás.* Tanítási minták, vázlatok és tervezetek a népiskola I—VIII. osztálya tananyagából. Az elő-

szót írta: dr. Halmos Andor. Kiadja a Magyar Ünnepek Könyvkiadó Vállalat, Szegeden 1941. 160 oldal.

Már a mű címe igyekszik kifejezni az 1941. évi Tanterv és Útmutatásokkal való kapcsolatát. Célja a vázlatkészítés és kidolgozás bemutatása, valamint a koncentráció elvének olyan alkalmazása, hogy az végigvonuljon egész tanítási napunkon, illetőleg hetünkön.

A fenti cél megvalósítása érdekében a népiskola tantárgyainak mind-egyikéből osztályonként egy-egy tanítási egységet dolgoz fel előbb vázlat, utána tanítás formájában. A különböző tárgyköröket más-más szerző írta meg. Közös vonása minden tanításnak, hogy nevelői célként mindegyiken az „egységben az erő” gondolata vonul végig és soraiból a nemzeti összetartás érzésének a felébresztése, fokozása iránti törekvés árad ki.

A kiválasztott tanítási tételek feldolgozása egy-egy tanítói lélek értékes megnyilvánulása. Mindegyik magán viseli az egyéniség jeleit, írójának pedagógiai s egyben írói felkészültségét is. Éppen ez az oka, hogy a mű egyes részeit nem értékelhetjük egyformán.

A tanítások előtt közölt *vázlatok* — a magyar nyelv tárgyköréhez tartozók kivételével — rövidek, könnyen áttekinthetők, olyanok, mint amilyenek a tanítói gyakorlatban általában kialakultak, míg az említettek tul részletesek, nemcsak az irányító gondolatokat, hanem a közlendő anyag kisebb részleteit is tartalmazzák.

A *kidolgozás* általában az új Útmutatás irányelveit követi, de a nyelvi ismeretek és a rajz tanításának módszerével nem érthetünk egyet.

A beszéd- és értelemgyakorlatok színes, a gyermek érzelmi világát is foglalkoztató tanításait csupán az eldöntő kérdések igen nagy száma (III. o.) zavarja.

A fogalmazási résznél — egyedül ezen a helyen a könyvben — a tanító részére ajánlható forrásmunkát is megnevez a szerző.

A nyelvi ismeretekkel foglalkozó tanításokban inkább a nyelvtan jut szóhoz. Az Útmutatások írja: „A nyelvi ismeret anyagának feldolgozása szemléletből, tapasztalati esetekből induljon ki.” „A népiskolai nyelvi ismeret tehát nem nyelvmagyarázat, hanem szemléltetés és némi rendezés, amit a gyermekek a szemléletek alapján önmaguk is elvégeznek.” A gyermekek hiányoznak ezekből a tanításokból. Az V. osztályban tárgyalt melléknév fokozás III. osztályos anyag s feldolgozása is olyan értelmű, hogy a gyermekek erről a nyelvtényről még nem is hallottak.

A számolási és mérési rész gondosan van megírva. Az életnek tanít, tárgykörei érdekesek, mindennapi kérdéseket feszeget, boncolgat élvezetes formában.

A történelmi rész is szépen felépített tanításokat foglal magában.

A természeti, gazdasági és egészségi ismeretek fejezete előtt érthetetlenül a Gazdaságtan cím áll. Ettől eltekintve következetes munka, a könyvnek egyik legszebb, legértékesebb része. Annyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy „gazdaságtant” csak úgy lehet eredményesen tanítani, ha a tanultakat *ugyanakkor* szemléltetjük is. „El is megyünk holnap hozzátok és megpróbáljuk az eke beállítását.”

A rajzórakon a tervezetek négyféle gyakorlatnemet ölelnek fel, utolsónak hagyva a vonalvezetési gyakorlatokat. Ez sok egy órára. Különbön is vonalvezetési gyakorlat, szemléleti rajz és díszítő tervezés a helyes sorrend. (Lásd: Útmutatás V. 111. old.) Ez a rész ügyes, jólsikerült gyermekrajzokat is közöl, melyeknek értékét csupán az rontja le, hogy keltezésük 1942. jan., május hóról szól, noha a könyv már 1941-ben megjelent.

Az ének és testnevelési (a könyvben „Torna”) rész tanítási tervezetei hasonlók készítésére ösztönzik az olvasót. A II. o. számára írt „technikai gyakorlat” 10 hang terjedelme azonban meghaladja a gyermekek képességét.

A könyv írói tanítói munkájuk legjavát adták. Könyvüket érdemes olvasgatni, hasznos elmélyülni benne. Gondolataik saját tanítói egyéniségünk kialakulását is előre vihetik.

Vágó Elemér.

Havas István összegyűjtött költeményei. Singer és Wolfner irodalmi intézet rt. kiadása. Budapest, 1942., 8°, 310 l.

A szép kifejezése művészi teljesítmény. Ezért tekintjük művésznek, aki ezt ösztönösen, mintegy belső kényszerből teszi. Azok a művészek pedig, akik az átélt valóságok lényegét meglátják, megragadják, s ezeket az igaz jelentéstartalmakat lelki feszültségüktől való szabadulásvágyból, egyéni kiélésük végett és mások gyönyörködtetésére a nyelv szófátyolába rögzítik, költők, akiktől a borostyán el nem vitatható. Havas Istvánt is megilleti.

1895 óta egymás után megjelent tizenegy kötetéből válogatta ki költenek ennek a kötetnek verseit, kiegészítve azok számát hatvan olyan versével, amelyek kötetben eddig még nem jelentek meg.

Havas István költeményei meggyőzően igazolják, hogy a lírikus, bár érzelmeket és gondolatokat rögzít szavakba, nem tud elszakadni a külső világtól, s ezért, szívébe zárva, egyesíti azt a maga belső világával. Hiszen a külső világ hatásáról halmozódnak benne a képek és eszmék akkora tömeggé, hogy azok nyomásától csak „kidalolással” tud szabadulni.

Havas István költeményei ilyen költői ihletben fogantak; s a kötet egész beosztása is a belső és külső világ költői összetartozását mutatja.

Mi nevelők egyfelől egyéni gyönyörködéssel, másfelől nevelői-oktatói okulásokkal olvashatjuk Havas István összegyűjtött költeményeit. A szép kötet számos verse arra is igen alkalmas, hogy mint „betét” élenkítse és elmélyítse tanításainkat.

Váradi József.

Vicsay Lajos: *Hogyan vezetessük a történelmi munkanaplót?* Szeged, 1942. 255. l. (A Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára XXVIII.)

A liceum és tanítóképző-intézet tantervi utasításai a történelemtanítással kapcsolatban előírják az eredménytárfüzet vezetését.

Az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola Gyakorló Polgári Iskolájának módszertani tankönyvsorozatában Vicsay Lajos történelmi szakvezető tanár könyve újabb értékes kiadvány. A szerző mindenekelőtt néhány lapon a történelemtanítás módszeréről értekezik. Hangsúlyozza a történelem lelket és világnézetet alakító fontosságát, s hogy a történelem az élet tudománya, a jövő feladataira készít elő. Módszertani fejtegetéseiből különösen kiemeljük azt a helyes megállapítást, hogy „A legjobb módszer az, mely a tanár lelkéből fakad s amelyet egyénisége sugalmaz.” A szemléltetés, munkáltatás módjait és főbb szempontjait is összefoglalja, szól a jó tankönyv kellékeiről, a tanár előadásáról, s már itt kifejti a történelmi munkafüzet hasznáról, vezetésének módjáról vallott felfogását, követett eljárást. Mint írja, a munkafüzet bevezetése az a több mint másfélévtizedes tapasztalat készítette, hogy a leglelkesebb tanítási óra benyomásai, eredményei is szinte nyomtalanul eltűnnek, ha a tanulót csupán a tankönyvre utaljuk. A történelmi munkafüzet (eredménytár) arra való, hogy a tanítási órának írásos nyoma maradjon, megkönnyítse az áttekintést, emlékeztetbe vesse az adatokat, évszámokat, tanulás közben elősegítse az óra újraélését. Az adatok táblára írását összefoglalás, illetőleg a részletösszefoglalások alkalmával, közös megbeszélés alapján kívánja. A tanulók is ugyanekkor jegyezzék füzetükbe. Véleményem szerint ez a tani-

tási órából (különösen olyan alapos, részletes felírásoknál, amelyeket Vicsay egyes óravázlatai is feltüntetnek) sok időt vesz el. A rövid, egy-két szavas feljegyzéseket tanítás közben is zökkenő nélkül elvégezheti mind a tanár, mind a növendék. Az összefoglalás már a táblai vázlat alapján történhetik, s ilyenkor csak az okulást, erkölcsi tanulást állapítjuk meg, írjuk a táblára, füzetbe, mint a tanítási óra legfőbb eredményét. A munkanapló külső kiállítására, vezetésére nézve a könyv hátsó borítólapján még külön útmutatást találunk. Így a szerző ajánlja, hogy minden óra anyagának új oldalt adjunk, a lapokat a tanulók előre keretezzék meg, használjanak sorvezetőt, írassuk fel az óraszámot is stb.

A módszertani bevezetés és az utolsó lapon közölt útmutatás közé esik a szerző 235 óravázlata az egyetemes történelemből (62) és a magyar nemzet történetéből. (I. rész 83, II. rész 90 óra.) Ezek az óravázlatok ugyan a polgári iskola tantervéhez alkalmazkodnak, de az anyagkiszemelés bősége, újszerűsége, a világos rendszer, emelkedett felfogás miatt a középiskolai történettanításhoz is jól felhasználhatók. Erre a szerző bizonyára gondolt is, mert utal a gimnázium, líceum és a kereskedelmi középiskola tantervi utasításainak a történelmi eredménytárt rendszeresítő kívánalmaira. (7. l.) Sőt az egyes tanítási órák anyagvázlatának összeállításában nem is polgári iskolai tankönyvet vett alapul, hanem — és ezt örömmel állapítom meg — mind az egyetemes, mind pedig a magyar történelemben főképp a liceumok számára engedélyezett és a közelmúlt években megjelent tankönyveimet.¹ Ennek indokolására is vonatkozhatik a szerzőnek az a megállapítása, hogy nincsenek polgári iskolai korszerű tankönyvek, s ezért a munkanaplóra fokozottabb mértékben szükség van. A líceumi tanárok tehát Vicsay Lajos nagy körültekintéssel összeállított, rendszerbe foglalt óravázlataiban a mi tantervünkhöz is kitűnően alkalmazható segédkönyvet kaptak.

Vicsay Lajos óravázlatainak értékeit a következőkben domboríthatjuk ki: az egyes órák tárgyát kifejezően, megkapóan, sokszor probléma alakjában tünteti fel; a legfontosabb adatokat szemeli ki és ezeket szemléletesen, áttekinthetően csoportosítja; nagy gondot fordít a műveltség fejlődésére; a vallásos, hazafias, szociális nevelésre minduntalan gondol; az időszemlélet megkönyvitésére oszlopos, a magyar és az egyetemes történelem kapcsolatait feltüntető időmutatókat illeszt be; az egyetemes történelem tárgyalásakor utal a főbb magyar történelmi eseményekre és viszont; számos időszzerű utalást is találunk (pl. a dór katonai neveléssel kapcsolatban a levante-intézményre stb.); a Szeged-környéki utalásokkal példát mutat a helyi vonatkozások figyelembevételére; az összefoglalási órákon értékes szempontokat sorol fel; számos, az órán elkészíthető, egyszerű szemléltető rajzot közöl; figyelemmel kíséri a más tárgyakkal való kapcsolatokat; az okulást, erkölcsi tanulást minden óra végén, sokszor irodalmi idézet alakjában feltünteti; végül bőséges szemléltető anyagot sorol fel. Ez kiterjed képekre, térképekre, múzeumi tárgyakra, filmre (az oktató-film sorszámanak és a pergetés idejének feltüntetésével), forrásokra és történelmi tárgyú olvasmányokra.

Néhány helyesbítendő adatra, sajtóhibára hívjuk még fel a figyelmet: az egyetemes történelem 8. órájához tartozó térképet fordítva nyomtatták;

¹ Pl. az egyetemes történelem 50. óráján összefoglalásként közölt időmutató táblázat teljesen megegyezik a Miskolczy—Mezősi: Egyetemes történelem I. 13. lapján közölt, saját összeállítású táblázatommal. A szerzőnek az ilyen átvételnél utalnia is kellett volna forrására.

a marathoni futás nem 40.2 km, hanem 42.2 km (25. l.); impare helyett impera kell (39. l.); a germán őshaza újabb megállapítások szerint nem a Skandináv-félsziget, hanem a Rajna—Duna—Visztula folyókkal határolt terület (55. l.); a 46. oldalon a *folytatódott*, a 238. oldalon az *entente* szó nyomtatása hibás; ural-altaji helyett *urál-altaji* írandó (77. l. Akad. helyesírás); ugyancsak az Akad. helyesírás irányadó az erdélyi családnevek írásában; Bocskai, Báthori (nem y-nal, mint a 181. s. köv. lapokon); Orsolya szüzek helyett az iskolai táblára inkább az Orsolya rend vagy orsolyiták szavakat írjuk (164. l.); a Szentkorona-tant nem Hunyadi Jánosnál, hanem legalább már Nagy Lajosnál tárgyaljuk (151. l.); Erdélyben 3 „nemzet” és nem „nép” szerepel a XVI. századi állami berendezkedésben. Itt domborodik ki, hogy az oláh lakosságnak ekkor még politikai szerepe nem volt (177. l.).

Anyagbőség szempontjából Vicsay vázlatai semmi kívánnivalót nem hagynak maguk után. Nem tekinti azokat változtathatatlanoknak, hanem mint írja: „Az itt közölt órák anyaga s vázlatos kidolgozása természetesen kiegészíthető, rövidíthető, megváltoztatható a tanár egyénisége, elgondolása szerint.” Tanulmányozzuk Vicsey könyvét, óravázlatait, értékesítsük adatait, s a helyesnek felismert eljárásban kövessük útmutatásait!

Dr. Mezősi Károly.

Dr. Entz Géza és dr. Sebestyén Olga: A Balaton élete. — VIII+366 oldal; 44 táblán 94 fényképpel, 67 szöveggéppel és 9 táblázattal. Királyi Magyar Természettudományi Társulat kiadványa, Budapest, 1942. 8°. Félvászonkötésben bolti ára 15 P, társulati tagoknak 12 P.

A munka a Társulat könyvkiadóvállalata XXV. ciklusának 124. köteteként hagyta el a sajtót. 11 nagyobb fejezetre tagolódik. Az újabban rohamosan fejlődő belvizek életével foglalkozó tudomány, a limnológia alapfogalmainak a vizsgálása vezet be a könyvet. Majd ismerteti a mindennapi életben is gyakran szereplő élettér (bioszféra), életközösség (biocönózis) és élőhely (biotop) fogalmát, a limnológia tárgyát, kutatási fokozatait, a tavak háztartása szempontjából fontos termelő, fogyasztó és bomlasztó, mineralizáló (producens, konzumens, reducens) szervezeteket, az életközösségi (biocönotikai) egyensúly jelentőségét, az élőhelyek vezér-, élőhelykedvelő és vendég (cönobiont, cönofil és cönoxen) tagjait, végül e fejezet tájékoztat a balatonkutatás területéről és problémáiról is.

A 2. fejezet címe *Élethőlmények a Balatonban*. A nagyon változatos és az egész világon párhát ritkító földrajzi és földtani viszonyok, Lóczy tókeletkezési elmélete, mely szerint a Balaton tectonikájában 4 egymással szembe fordított keletkezésű tó keletkezett az egyes tómedencék vize csak a pleisztocén végén egyesült a mai egységes víztükhöz; a Balaton 1800 millió m³-re tehető vízmennyisége, a víz eredete, lefolyása, vízállása, az üledék és tavunk életére annyira jelentős árapályhoz hasonló áramlások, a víz fénytörése, átlátszósága, a kedvező éghajlati, vegyi viszonyok beható taglalása képezi e fejezet anyagát.

A *Balaton táplálékforgalma* c. 3. részben megismerhetjük tavunk táplálósótartalmát, növényi és állati táplálékforrásait, az igen jelentékeny szerepű szerves törmeléket, amely lehetővé tette, hogy két törmelékfaló állat: a tegzesbolharák és a vándorkagyló óriási mértékben elszaporodhassék. A szerzők hangsúlyozzák, hogy az eddigi eredmények alapján „arra lehet következtetni, hogy a Balaton élete elsősorban nem növényi planktonok jelenlétén alapszik, hanem a szerves törmeléken” (61. o.). Ebben a fejezetben kapunk felvilágosítást a balaton baktériumi viszonyokról, a közegészségügy szempontjából rendkívül jelentős önderítőképességről, amely

Haranghy szerint a különleges vegyi és fizikai viszonyok, a lúgos kémhatású (pH: 8.6) víz, az elnyelt gazdag O_2 tartalom, továbbá a vízsűrítő kagylók, valamint az iszapfaló *Lithoglyphus* csigákon keresztül a biológiai derítés következménye.

4. *Élőhelyek a Balatonban.* A nyíltvíz a legkiterjedtebb s eddigelé a legjobban ismert biotop. Az egyes moszatcsoportok szerepének taglalása után a nyíltvíz fogyasztói kerülnek alapos tárgyalásra. A szerzők érintik a szervezetek vándorlásait és az ú. n. rajok megjelenését is. A nyíltvíz felületi hártájába tartozó szervezetek, a víz halállománya. — Főhal a fogas-süllő, tömeghal a szélhajtó kűsz és a keszeg, jellemző halfajta még a garda is. Végül a madárvilág zárja a nyíltvíz életét.

A 196.6 km-es, változatos parti öv életével kapcsolatosan részletes ismertetést találunk a köves, homokos, iszapos, meredek partok, a mesterséges alzat (perifiton) élőbevonata, az iszapos, homokos, köves fenék és a Balaton legmélyebb része, a tihanyi Kút (10—11 m) sajátos életviszonyairól. A sűrű balatoni nádasok, nádas mocsarak, a hírhedt s legfeljebb 2.2 m mélységig terjedő hínárosok, a vízi csillárlák életének vonzó leírása után összefoglalásként az élőhelyek kapcsolatának megvilágítása következik.

Az 5. fejezet a *szervetlen és szerves túrzások*at és ezek biológiai hatását tárgyalja.

A 6—11. fejezetek összefoglaló jellegűek. Így a 6. *Balaton évszakos, évi és százados változásaival* foglalkozik. A 7. *a tónak környékére s a szomszédos vidékekre a Balatonra gyakorolt hatását* boncolgatja. Sajnos, ezen a téren még a kutatások lelegejénél tartunk s ezért inkább csak a ki-kutatásra váró problémák vázolása tölti ki ezt a részt.

A *Balaton egyéni jelleme* c. 8. fejezetben főképen tavunk életére döntő jelentőségű szólnak a tó alakjával, felületével, sekélységével összefüggő szerepét kutatják a szerzők. Tavunk zavarosságát nemcsak a szinte állandó északi szél okozza, hanem nagymértékben a vizinövények asszimilálása következtében kicsapódó szénsavas mész is. A zavarosság következtében a fény nem hatolhat mélyre, a mélységi viszonyok tehát torzulnak. Ez okozza pl., hogy a balatoni kecskerák színe halványabb, a fogas fehér stb.

A *Balatonnak hazánk és Európa tavaival való egybevetéséből* — 9. fejezet — szerzők megállapítják, hogy a 400 mg/l összsótartalmú magnéziumhidrokarbonátos Balatonhoz hasonló tavat eddig még nem ismerünk! Kialakulása, sokféle élőhelye, környékének rendkívül változatossága egyedülállóvá teszi a magyar tengert!

A *Balaton kutatásának története* c. 10. fejezet egyik legérdekesebben megfogalmazott része a munkának. Az őslakók, állat-, növényvilág, földtani, földrajzi viszonyok megismerésének történeti vázolása után a kutatások jövő feladatairól kapunk tömör, összefoglaló képet.

Az utolsó fejezet a tó *növény- és állatvilágát* ismerteti az egyes csoportok szerint, kiemelve jelentőségüket a Balaton életében. Kár, hogy a növények ismertetése az állatokkal szemben háttérbe szorult.

Táblák jegyzéke és bőséges tárgymutató egészíti ki a tartalmas munkát.

Entz professor és munkatársa, *Sebestyén* Olga a Balaton mostani állapotát a tó életlánca jelenlegi, egyetlen szemeként fogták fel. A mai állapotok rajzolásakor mindenkor figyelemmel voltak a történeti multra és az eljövendő, várható változásokra is. Ismertetésük ezért élvezetes és élet-szerű. Táglátókörü szemléletük a részleteredmények gondos figyelembevételével.

tele mellett nagyvonalúan állítja eléink nagy kincsünk és természeti szépségünk: a Balaton-táj életét.

A szerzők munkája nemcsak a Balatonra vonatkozó régebbi és újabb részletkutatások eredményeinek világos, lényeglátó összefoglalása, hanem évekre visszamenő búvárkódásaiknak eddig közzé nem tett eredményeit is tartalmazza.

A munka gördülékeny, magyaros stílusa, élvezetes előadásmódja mellett sem olyan természetű, hogy egyvégtében elolvassuk és utána félretegyük, hanem a Balaton életével foglalkozók, a távol kapcsolatban állók dolgozóasztalán és a balatoni nyaralók olvasópolcán állandóan helyet kérő, nélkülözhetetlen kézikönyv. Intézeteink tanári könyvtáraiból sem hiányozhat. Biológus és földrajzszakos kartársaink a tanév folyamán nem egy alkalommal nagy haszonnal lapozgathatnak e pompás összefoglaló munkában!

A 101 éves és a természettudományok közkinccsé tételében elévülhetetlen érdemeket szerző Társulat ezzel a könyvvvel legnagyobb és leglátogatottabb tavunk megismertetését az eddig megjelent hasonló célzatú munkák mellett minden bizonnyal a legsikeresebben fogja elvégezni.

A mai nehéz gazdasági viszonyok ellenére is megvalósított gondos, szép külső kiállítás, a pompás vetíthető fényképek és szövegek képek, valamint a közölt táblázatok teszik még szemléletesebbé ezt a házagpótló, kitérő munkát.

Dr. Hortobágyi Tibor.

Hemm, dr. Ludwig: *Die unteren Führer in der HJ.*— Bh. 87. zur Zeitschrift f. Angew. Psychologie u. Charakterkunde. Leipzig, 1940. Verlag von Johann Ambrosius Barth. 106 l.

Korunk egyik égető problémája az emberanyag minőségi kiválogatásának lehető biztos úton történő megvalósítása. A bonyolulttá vált élet követeli, hogy idővesztés nélkül mindenki csupán a képességéhez és szellemi-teszt erejéhez mért feladatok elvégzésére vállalkozzék, továbbá, hogy a felfelé törekvő és többnyire nagyobb szívóssággal küzdő kevésbé tehetségeseket, vagy éppen tehetségteleneket távol tartsuk azoktól a pályáktól, amelyeket fogyatékos vagy éppen hiányzó lelki fegyverzetük következtében úgysem tudnának maradéktalanul betölteni.

A XX. századot nemcsak az anyagban való észszerű és takarékos beosztás jellemzi, hanem éppolyan mértékben az emberanyaggal való gazdálkodás is. A népek és nemzetek életét gyökeresen átalakító világnézeti mozgalmak milliós tömegeket ragadnak magukkal. Kiváló, tehetséges vezetők szükségeseek tehát, akik a világnézet belső hajtóerőitől mozgásba lendített embereket féken tudják tartani és a felszabadult tömegeket az országépítés szolgálatába képesek állítani. A modern berendezkedésű népek államok hatalmas méretű nevelőintézményekké alakultak át, ahol a gyermekkortól egészen a meglett férfikorig szakadatlan láncolatba kapcsolódnak a nevelési tényezők, hogy az új szociális tanokat minél mélyebben és lelketformálóbban gyúrassák bele az emberek agysejtjeibe. Ennek sikeres biztosítása érdekében vezetőkre van szüksége az államnak, akik rátermettséjük folytán alkalmasak kisebb-nagyobb csoportok vezetésére és világnézeti iskolázására.

L. Hemm könyve is a fentvázolt szükségletből született meg. A Hitler-Jugend szolgálatában álló 160 14—21 éves ifjún két és fél éven át végzett megfigyeléseket és kísérleteket abból a célból, hogy fölvezolhassa a legnagyobb német ifjúsági szervezet vezetőinek lelki keresztmetszetét.

Módszere sokoldalú és alkalmasnak látszik arra, hogy a vezető-sze-

mélyiség gazdag és bonyolult lelki strukturáját részre szétszedve, olvasói elé állítsa a különböző típusba tartozó vezetők jellegzetes lelki vázát.

L. Hemm munkája négy tapasztalati forrásból táplálkozik: 1. a szerző által megfigyelt 100 ifjúsági vezető; 2. mások megfigyelései ifjúsági vezetőkön; 3. a szerzőnek hivatása teljesítése alkalmával szerzett tapasztalatai és végül 4. a legénységi állományhoz tartozó ifjak nyilatkozatai.

Ha ezután a fenti nézőpontok szerint rendezett adatok eredetét kutatjuk, akkor a következő áttekintést tehetjük: 1. a) A vezető kikérdezése; b) a vezető egyéb észrevételeinek a gyűjteménye; c) teljesítményprobák, mint pl. rendgyakorlatok, gyakorlati terepjátékok jelentéstétellel egybekapcsolva, ünnepélyek rendezése, bizonyos munkaterv kidolgozása stb.; d) a vezető magatartásának tartós megfigyelése. 2. Nem a szerző csoportjához tartozó ifjú vezetők magatartásának és megnyilvánulásainak az összegyűjtése. 3. A szerzőnek, mint ifjúsági vezetőnek a tapasztalatai. 4. A csoport tagjainak írásbeli nyilatkozata vezetőjéről, továbbá az ifjaknak vezetőikről tett elszórt megjegyzései.

A struktúrlélektan alapjain álló szerző vizsgálatainak végső eredménye az ifjú vezető-személyiségek típusokba való csoportosítása. A típusalkotás vezető szempontjai a következőkben foglalhatók össze:

I. *A vezetőképeség eredete*: 1. spontán, belső ösztönzéstől hajtva lett vezetővé; 2. idegen beavatkozásra (megbízásra stb.). Az első típust a lelki élet fejlett érzelmi rétegződése, míg az utóbbit a mérsékelt emocionalitás és gyenge ösztönélet jellemzi.

II. *A vezető-személyiség célirányultsága tekintetében*: 1. ideotrop vezető. Jellemzi: az eszmék mindenekelőtt való szolgálata; a személyi szükségletek háttérbe szorulása az eszményekkel szemben; 2. heterotrop vezető: közösségi beállítódás, a személyes szükségletek mérsékelt figyelembevétele; 3. egotrop vezető: érvényesülési és hatalmi törekvések, önfejlesztés utáni vágy, a személyes szükségletek erős előtérbenyomulása.

III. *A vezető munkamódja tekintetében*: 1. nagyvonalú vezető. Jellemzi: a figyelmi mező nagy terjedelme, pontosság hiánya, a dolgok és jelenségek egységes felfogása, szétszórt, hullámozó figyelem, a helyzetek gyors és biztos megítélése, fejlett alkalmazkodóképesség, ritmikus, lendületes munkatempó. 2. Az aprólékos vezetőt általában a fenti vonások ellenkezője jellemzi.

IV. *A vezető külső viselkedése szempontjából*: 1. mozgékony, kifejezésbeli gazdagság, gyors személyi tempó és mozdulatok, a mozgási formák gazdagsága, az érzelmi réteg fejlett volta. A lelki jelenségek gazdagon hullámoznak nála (feszítő és oldó érzések). 2. A nyugodt, kifejezésben szegény típus: mérsékelt gyors személyi tempó, lassú mozdulatok, a mozgási formák csekélyebb gazdagsága, kevésbé fejlett érzelmi élet, nagyobb fokú hangulati állandóság és végül túlnyomóan nyugodt magatartás.

Az értekezés utolsó fejezete a vázolt alaptípusok lélektani jellemzése a korábbi részleteredmények felhasználásával. Az értékes és korszerű munka a kérdés tárgyalása közben figyelembe vett irodalmi névjegyzékkel zárul.

A mű minden során érzik, hogy szerzője a gyakorlat talaján áll s értékes tapasztalati anyagát egészítette ki a tudományos módszer követelményeivel. Nem idealizál és nem képzeletből vázolja elénk az ifjúsági vezetők típusait. Gondos analízissel, egymást ellenőrző és sokszor kiegészítő eljárásokkal szinte szálanként bogozza szét a vezető-személyiség leki szövetét, hogy később sajátos szempontjai szerint ismét egységes egészzé fonja őket össze. Minduntalan megérezteti olvasóival a szerző tárgyának jelentőségét és időszerűségét. Ez szükséges is, mert amint az első fejezetben írja

„történelmünkben először történik meg, hogy az ifjúságra jelentékeny nevelői feladatok hárulnak“.

Ezt a felelősségteljes népnevelői feladatot sikerrel csakis a vezetői tulajdonságok erkölcsi és szellemi birtokában levő ifjak oldhatják meg!

Dr. Tóth B. Zoltán.

H I R E K

Igazgatói megbízás. — A közokt. miniszter dr. *Mezősi Károly* kiskúny-félegyházi áll. tképző-int. tanárt az intézet igazgatói teendőinek ellátásával bízta meg. A megbízott igazgató szakirodalmi, tankönyvírói és katedrai munkásságával elismert nevet szerzett. Kívánjuk, hogy igazgatói működésért sikerek kísérjék!

Elöléptetés. — A Kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére *Békéssy Leoné Draskóczy* Virgínia győri áll. ttönöképző-int. tanárt a VI. fiz. osztály 3. fokozatába előléptette.

Áthelyezés. — A közokt. miniszter *Gyurjác András* bpesti áll. óvónöképző-int. tanárt a bpesti XII. ker. áll. tképző-intézethez, dr. *Vincze Sándor* bajai áll. tképző-int. tanárt a bpesti áll. óvónöképző-intézethez áthelyezte.

Változások a hittellekezetek intézetek tanártestületeiben. — A székesfehérvári Ferenc József Nőnevelő-intézet rk. líceumában és ttönöképző-intézetében a rendi kormányzat *Plavits M.* Fremiotta pedagógia- és filozófiaszakos okl. tképző-int. tanárt igazgató-helyettesi minőségben az esztergomi érseki ttönöképző-intézethez áthelyezte s helyébe *Lakos M.* Raymunda természetrajz-földrajzszakos okl. tképző-int. tanárt küldötte.

Katonai szolgálatot teljesítő tanárok. — A lévai áll. líceum tanárai közül katonai szolgálatra *Varju Sándor*, *Edelényi Béla* és *Lovass László* tanárok vonultak be; *Balázs Zsigmond*, a nagyváradi áll. ttönöképző-intézet tanára június 30-tól szept. 24-ig tart. tiszt. tanfolyamon vett részt; a bpesti izr. képzőből *Ádám Zsigmond* és *Balás Ferenc* tanárok teljesítenek katonai szolgálatot.

Személyi hírek, előadások. — *v. Komárnoky Gyula* áll. óvónöképző-int. tanárt, c. igazgatót székesfővárosi törvényhatósági bizottsági taggá választották. — A közokt. miniszter *Pödör Béla* tanügyi tanácsos főigazgatói szakelőadót f. évi szept. 1-től számított ötévi időtartamra az Irodai Gyorsírókat és Gépirókat Vizsgáló Orsz. Bizottság tagjává kinevezte. — Dr. *Sáfrán Györgyi* munkási áll. ttönöképző-int. tanár okt. 26-án *Reményik Sándor emlékezete* címen felolvasott a kassai rádióban. — Dr. *Fekete Tibor Százéves az esztergomi érseki tanítóképző* címen adott elő okt. 28-án a rádióban.

Irodalmi szemle. — Padányi-Frank Antal: *A jövő tanítóihoz.* (Néptanítók Lapja, 75. évf. 18. sz.) — Drozdy Gyula: *A memorizálás szerepe a mai népiskolában.* (U. o.) — Vágó Elemér: *A csendesfoglalkoztatás célja és formái.* (U. o.) — Gergely Ilona: *A gyermek és a mese.* (U. o.) — Ladvenszky Magdolna: *Mit adjunk orosz földön harcoló katonáinknak?* Tanítási tervezet. (U. o.) — Vikár Sándor: *Az iskolai egyházi énektanítás, mint a vallásos nevelés egyik eszköze.* (Protestáns Tanügyi Szemle, 16. évf. 10. sz.) — Drozdy Gyula: *Magyarközlös tanítónője.* (Néptanítók Lapja, 75. évf. 19. sz.) — Drozdy Gyula: *Őszi kirándulás.* (U. o.) — Jankovits

Miklós: *Néhány adat egy fővárosi népiskola nevelésügyi állapotrajzához.* (Társadalomtudomány, 22. évf. 3. sz.) — Dr. Somos Lajos: *A gyermek beleillesztése a társadalmi élet kereteibe és szellemébe.* (Néptanítók Lapja, 75. évf. 20. sz.) — D. Gy.: *A szemléltetett nyelvi jelenségek felismerése valamely olvasmányban.* (U. o.)

Októberi tagértekezés. — Egyesületünk az új isk. évben okt. 19-én a II. ker. rk. ttónőképző-intézetben tartotta első tagértekezletét. A népes összejövetelen dr. M. Bárány M. Irén szerzetesnővér, az egri rk. ttónőképző-intézet tanára tartott *Örömmotívumok az osztályfőnöki nevelésben* címen igen élénk érdeklődést kiváltó előadást. Az értekezletről legközelebbi számunkban jegyzőkönyvi formában közlünk beszámolót.

Tanítóképző tanárok a Magyar Paedagógiai Társaságban. — A Magyar Paedagógiai Társaságnak okt. 17-én tartott évadnyitó ülését két tanítóképző-intézeti tanár felolvasása töltötte ki. Cser János dr. szociális titkár *Felső oktatásunk és a szociális irányú szakképzés* címen az egyetemek közgazdasági karán állított szociális tanfolyamok történeti kialakulását, külső szervezetét és tanulmányi rendjét ismertette. Meggyőzően fejtegette, hogy a felsőfokú szakképzést az egyetemek saját körükben nem tudják megvalósítani. Ezért az egyetemi fakultásokhoz új tagozatot kellett csatolni, vagy új főiskolákat létesíteni. Utána dr. Jankovits Miklós, a fővárosi Neveléslelektani Intézet vezetője *Iskolai nevelésügyi állapotrajzok jelentősége a fővárosban* című, nagy érdeklődéssel kísért előadásban ismertette a szemináriumi gyakorlóiskola 600 tanulójának bevonásával kérdőíves módszerrel végzett kutatásainak eredményeit.

Intézeti hírek. — A bpesti Ranolder Intézet rk. ttónőképző-intézetének énekkara Csorda Romana zenetanár vezényletével egyházi darabokat, népdalokat, Kodály- és Bárdos-szerzeményeket adott elő okt. 8-án a Rádió I. műsorán. — A rádió Ifjúsági énekkarok című sorozatában okt. 29-én a bpesti IV. ker. rk. ttónőképző-intézet énekkara énekelt *Hidy Gyulai* Mária zenetanár vezetésével. Egyházi darabokon kívül Kodály- és Bárdos-szerzeményeket is adott elő az énekkar. — Az *esztergomi* érs. rk. ttóképző-intézet nov. 5-én ünnepi alapításának 100. évfordulóját. A vízi városban reggel 9 órakor megtartott szentmise után 11 órakor kezdődik a lélekemelő ünnepség az intézet dísztermében. Bartal Alajos igazgató megnyitó beszéde után a Bajtársi Szövetség részéről Drozdy Gyula, egyesületünk nevében *Mesterházy* Jenő főtktár, a kat. főigazgatóság nevében dr. *Kürti* Menyhért elnök-főigazgató és a tanker. kir. főigazgatóság részéről *Csaplovics* József főigazgató fogják üdvözölni az intézetet. Az ünnepi beszédet dr. *Madarász* István kassai megyéspüspök mondja. A közokt. minisztérium képviselőiben dr. *Beresztóczy* Miklós min. tanácsos beszél. Az ének- és zeneszámokkal gazdagított műsorú ünnepséget dr. *Serédi* Jusztián bíboros hercegprímás záróbeszéde fogja berekeszteni. A jubiláris ünnepséget nagyszabású kiállítás egészíti ki. Délután 3 órakor pedig az intézet elhunyt tanárainak és növendékeinek sírját koszorúzzák meg.

A bpesti intézetek benépesültsége. — Hogy a bpesti tanító(nő)képző-intézetekbe és liceumokba a jelenlegi isk. évre hány tanuló iratkozott be, illetőleg mi volt okt. 1-én a tanulók létszáma, azt az alábbi adatok tüntetik fel. Az első szám a liceum I—III. osztályába beírtak számát, a második szám a tképzői osztályoknak tekinthető IV—V. osztály létszámát mutatja. Bpest XII. áll. 127, 60; Bp. XII. áll. (német) 44, 10; Bp. izr. 65, 29; Bp. II. áll. 117, 71; Bp. VII. áll. 201, 143; Bp. II. rk. 132, 41; Bp. IV. rk. 157, 86; Bp. IX. rk. 160, 68; Bp. XIII. rk. 142, 49. A Szt. Margit intézet ttónőképzője megszűnt, leányliceuma I—IV. osztályának 234 nő-

vendéke van. A fiúintézetek közt a XII. ker. áll. intézet a legnagyobb 187 tanulóval, a leányintézetek közül a VII. ker. áll. 344 tanulóval. A tanító- (nő)képző-intézetek két felső osztályába összesen 557 növendék iratkozott be, 458 nő, 99 férfi. Az V. osztály növendékeinek száma különösebb érdeklődésre tarthat számot, mert ebből az adatból hczzávetőlegesen meg lehet állapítani, hogy mennyi lesz az isk. év végén az oklevelet nyertek száma. Bp. XII. 31; Bp. izr. 19; Bp. II. áll. 41; Bp. VII. áll. 69; Bp. II. rk. 22; Bp. IV. rk. 46; Bp. IX. rk. 35; Bp. XIII. rk. 25. — Az óvónőképző-intézetek közül a VII. ker. áll. intézetnek 162, a III. ker. rk. intézetnek 156 növendéke van.

A tanító(nő)képző-intézetek, liceumok katasztere. — Többen arra kértek, hogy közöljük a jelenleg működő tanító- és tanítónőképző-intézetek pontos jegyzékét. A kérést az alábbiakban teljesítjük. Ált. tképzők a következő városokban vannak: Baja, Csáktornya, Bpest XII., Bpest XII. (n.), Jászberény, Kiskunfélegyháza, Kolozsvár, Kőszeg, Léva, Marosvásárhely, Munkács, Nyíregyháza, Pápa, Székelykersztúr, Ujvidék (15). — Az áll. ttónőképzők székhelyei: Bpest II., Bpest VII., Cinkota, Győr, Kolozsvár, Munkács, Nagyvárád, Zombor (8). — Rk. ttóképzők: Csíkszereda, Eger, Esztergom, Győr kir. kat., Kalocsa, Pécs, Szegedkir. kat. (7). — Rk. ttónőképzők: Baja, Bpest II., Bpest IV., Bpest IX., Bpest XIII., Debrecen, Dombóvár, Eger, Esztergom, Gyergyószentmiklós, Győr, Kalocsa-Szabadka, Kecskemét, Kiskunfélegyháza, Kisvárd, Kőszeg, Miskolc, Nagyvárád, Pápa, Pécs, Sopron (Isteni Megv.), Sopron (Orsolyák), Szatmárnémeti, Szeged, Székesfehérvár, Veszprém, Zalaegerszeg, Zsámbék, Bpest XI. (lic.), Érsekújvár (lic.), Kassa (lic.), Nagykanizsa (lic.). (28+4). — Gör. kat. tképzők: Hajdúdorog (m.), Nagyvárád (r.), Szamosújvár (r.), Ungvár (rut.). (4). — Gör. kat. ttónőképzők: Szamosújvár (r.), Ungvár (rut.). — Ref. tanítóképzők: Debrecen, Komárom, Nagykőrös, Sárospatak, Sepsiszentgyörgy (5). — Ref. tanítónőképzők: Debrecen, Kecskemét, Nyíregyháza, Pápa, Szatmárnémeti, Székelyudvarhely, Miskolc (lic.). (6+1). — Evang. tképzők: Beszterce-Szászrégen (n.). Miskolc, Sopron (3). — Evang. ttónőképzők: Beszterce-Szászrégen (n.), Szarvas (2). — Izr. ttó- és ttónőképző: Bpest, Miskolc (2). — Alapítványi ttóképző: Ujverbász (n.). (1). — Az intézetek összes száma 83+5.

Pintér Jenő síremlékének felavatása. — A bpesti tankerület érdemes főigazgatójának, a kiváló irodalomtörténet-írónak, lelkes nyelvtisztítóinak Bory Jenő szobrászművéstől alkotott síremlékét szept. 20-án avatták fel. A kegyeletes eseményen nemcsak a volt munkatársak, barátok, tisztviselők és tanítványok sokasága volt jelen, de a tudományos társaságok is elküldötték képviselőiket. Pintér Jenő kiválóan értékes munkásságáról az Akaadémia és az Irodalomtörténeti Társaság nevében *Alszeghy* Zsolt egy. tanár, a Kisfaludy Társaság nevében *Kéky* Lajos egy. tanár, az Orsz. Középisk. Tanáregyesület nevében *Bernolák* Kálmán elnök, a főigazgatóság nevében *Halász* László tanügyi főtanácsos emlékezett meg.

A tanítóság újabb kívánságai. — A Magyar Tanítóegyesületek Egyetemes Szövetségének elnöksége aug. 31-én megtartott ülésén megvizsgálta a tanítóságot érintő ügyeket. Az ülésen a tanítóság legsürgősebb kívánságait a következőkben foglalták össze. 1. A helyettes tanítóság megszüntetésével a tanító mindjárt rendes minőségben alkalmaztassék. Akiknek helyettes szolgálati idejük van, azoknál a helyettes szolgálatot a rendes szolgálatba számítsák be s fizetésüket ennek megfelelően állapítsák meg. 2. A tanító kezdő fizetése a X. fiz. o. 3. fokozata legyen. 3. A nyomasztó drágaságra való tekintettel a legszükségesebbek beszerzésére minden tanító

jelleghelyettesítés nélkül rendkívüli segínyt kapjon. 4. Az érdemes tanítóknak igazgatókká való kinevezése meghatározott tiszteletdíj utalványozásával történjék. 5. A népisk. 1 pengős beíratási díjból a tanítóegyesületek által fenntartott jóléti intézményekre is jusson. 6. Erdélyben a kormányzat kénytelen volt oklevél nélküli tanítókat is alkalmazni. Ezeket átképző tanfolyamok elvégzése után bocsátják képesítő vizsgálatra. A Szövetség kéri, hogy tanítói oklevelet a jövőben csak az kaphasson, aki a törvényben előírt tanulmányokat elvégezte.

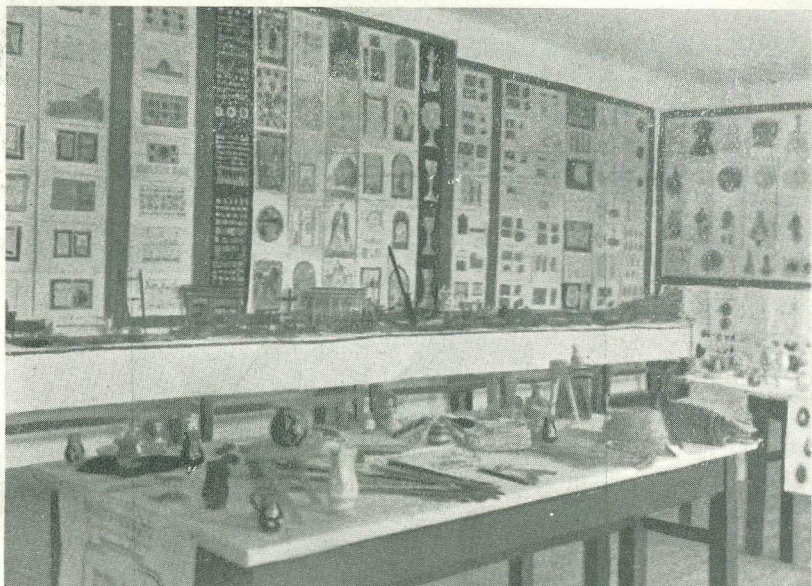
Neveléstudományi és rokontárgyú előadások egyetemünkön az 1942—
 43. iskolai év első felében: 1. A budapesti egyetemen: *Kornis Gyula*: Az ifjúkor pszichológiája (heti 2 óra), br. *Brandenstein Béla*: Lélektani proszeminárium (1), *Prohászka Lajos*: Didaktika (2), A jelenkor pedagógiai főirányai (2), Pedagógiai szeminárium: az újabb didaktikai irodalom (2), *Freyer János*: A nagyváros szociológiája (1), *Dékány István*: A közösség elmélete (4), Szemináriumi gyakorlatok a társadalomelmélet köréből (2), *Somogyi József*: A közösségi etika egyes problémái (1), *Noszlopi László*: Az érzelmek lélektapa (1), *H. Schiller Pál*: Lélektan (2), Lélektani kísérletek (1), Lélektani kutatások (1), *Mátrai László*: Élmény, világnézet, eszmény: bevezetés a kultúrfilozófiába (1), *Hézszer Aurél*: Művelődésrajzi kérdések (2); a tanárképzőben: *Kempelen Attila*: Bevezetés az ifjúságtanulmányba: általános rész, serdülőkör (2), *Temesy Győző*: A cserkészlet ismertetése (1), *Bárczi Gusztáv*: Iskolaegészségstan (1). 2. A müeggymen *Imre Sándor*: Neveléstan, I. r.: erkölcsi nevelés (2), Neveléstörténet: a közoktatásügy kifejlődése (2), Nevelésügyi megbeszélések, gyakorlati szeminárium (2), Nevelésügyi szeminárium: tanulmányok a gazdasági szakoktatás köréből (2), *Szakáll Zsigmond*: Idegen országok gazdasági földrajzának didaktikája (1), *Horn József*: A közgazdaságtan tanítása (1), *Nagy S. Kálmán*: Gazdasági szakoktatásunk története 1848-tól napjainkig (2), *Haáz István*: A számtan tanítása (1). A debreceni egyetem ref. hittudományi karán *Makkai Sándor*: A nevelés története a XVI. század végéig (2), *Vasady Béla*: Valláslélektan (2), *Czeglédy Sándor*: Valláspedagógia (2); a bölcsészeti karon *Karácsony Sándor*: Bevezetés a nevelői gondolkodásba (3), A pedagógia története Herbartig és Herbarttól (2), Pedagógiai enciklopédia, proszeminárium (2), *Hankiss János*: Népművelési szeminárium (1), *Veszprémi Feren*: Tudatvilágunk biológiai alapjai (2). A kolozsvári egyetem jogi karán *Kavrig Béla*: Társadalomtan és társadalompolitika (4); orvosi karán a kinevezendő tanár: Társadalomegészségstan (2), Iskolaegészségstan (1); bölcsészeti karán *Várkonyi Hildebrand*: A gyermekkor lelki egészségstana (4), Módszertani kérdések (1), Neveléslélektani gyakorlatok (2), Bevezetés a neveléstudományba (3), A neveléstudomány története a XIX. században (2), Pedagógiai gyakorlatok (2), *Baranyai Erzsébet*: A tanulás mint gyakorlati kialakítás és mint feltalálás (2), a természettudományi karon *Gyulai Zoltán*: A kísérleti fizika középiskolai tanításának módszere (2), *Csik Lajos*: Örökléstan-fajbiológia-eugenika (2). A pécsi egyetemen ev. hittudományi karán (Sopronban) *Jánossy Lajos*: Katechetika (3), Katechetikai gyakorlatok (1), br. *Podmaniczky Pál*: Kereszttyén neveléstudomány, bibliai alapvetés, a nevelés története (3), Filozófiai szeminárium: kereszttyén pedagógusok a XIX. században (1), Tájékozódás a lélektan területén (1); a jogi karon *Óriás Nándor*: Etika (4), *Weis István*: Társadalomtan (3), Polgári és hősi társadalom: az angolszász államok és a német birodalom társadalomrajza (2), Az utolsó másfélszázad magyar társadalomtörténete (1), *Barankay Lajos*: A nemzeti élet etikai problémái (2); az orvostudományi karon *Zsindely Sándor*: Iskolaegészségstan (1). 6. A szegedi egyetemen *Halasy-*

Nagy József: A tudomány (2), Mester János: Az újkori nevelés története (2), Értelmünk nevelése (2), Tanítói etika, II. r. (1), Didaktikai gyakorlatok (1), Ujszászi Kálmán: Faluismeret és falunevelés (2), Bognár Cecil: Lélektan (2), A lélektani kutatás módszerei (2), Lélektani szemináriumi gyakorlatok (2).

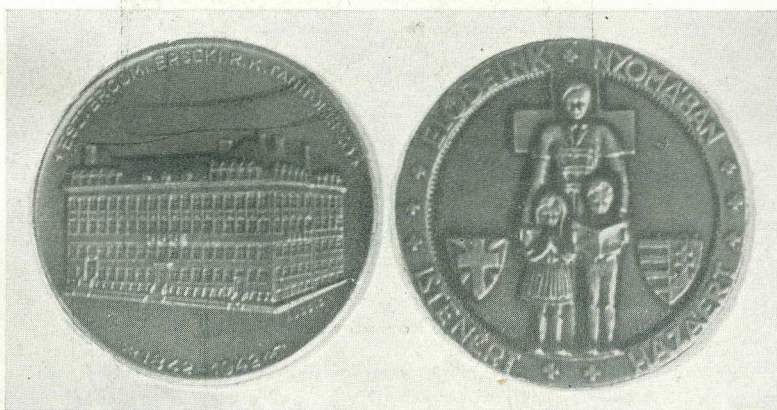
Neveléstudományi vonatkozású pályatételek egyetemeinken az 1942—43. iskolai évre: *Debrecenben*: 1. A hazaszeretet. 2. A bibliai történetek tanításának módszere. 3. Sajátos pszichológiai szempontok a nőnevelésben. 4. A francia nyelv és irodalom oktatása Debrecen és a Tiszántúl iskoláiban. 5. Debreceni diákok Angliában. 6. Az olasz nyelv és kultúra multja és jelene Debrecenben és a Tiszántúlon. *Kolozsvárott*: 1. Klages akaratelmélete és annak alkalmazása a jellemnevelésben. 2. Apácai Cseri János élete és tevékenységének rajza, a tudomány jelenlegi eredményei alapján. 3. A közgazdasági pálya fontossága és szerepe. *Pécsett*: 1. Római közjog az állampolgári nevelés szolgálatában. 2. „Hősies” kereszténység és „hősies” életforma. 3. A középosztály hivatása és összetétele. *Szegeden*: 1. Szeged mint iskolaváros a XX. században. 2. A szellemi munka lélektana.

Nyugtázás. — Tagdíjat, illetőleg előfizetési díjat fizettek az 1939. és 1940. év I. és II. felére Toldi Lajos könyvkereskedő, az 1940. és 41. év 1940. év I. felére Kiss György és a szegedi kir. kat. tképző, az 1940. év II. felére Girtler Mária, az 1941. év I. és II. felére a marosvásárhelyi áll. tképző, Lechnitzky Gyula, a győri kir. kat. tképző, Lázár Károly és Dohanics János, az 1941. és 1942. év I. és II. felére Kádárné Benes Zsuzsanna, a nagyváradi g. kat. tanítóképző és Dobosy Elek, az 1941. év II. és az 1942. év I. és II. felére Mihalikné Gyulay Irén és Kristóf Sarolta, az 1942. év I. felére Kaposi Károly, az 1942. év II. felére özv. dr. Gerencsér Istvánné, Bartal Alajos, Homor Imre, Sántha Kamill, Rosta József, Karácsonyi Jenő, Geyer Béla, Kocsis Lajos, Kisházi Mihály, Szkalka Lajos, dr. Biborka Ferenc, Fütty Imre, Vécseiné Fehér Aranka, Szontagh Katalin, Szepes Berta, dr. Benyovszky Istvánné, Kovács Dezső, dr. Bató László, Barcsai Károly, a „Faraő Béla Orsz. Árvaház” igazgatósága, Szabó Károly és Móger Károlyné, az 1942. év I. és II. felére Vajtányi Margit, Marczelly Kornél, Rados Gyula, Pécs Gyula, Petres Kálmán, a gyergyószentmiklósi rk. ttönöképző, Szombathy Miklós, Vlaszaty Ferencné, Wildt Erzsébet, Haitsch Ella, Kegyes Klára, Becht József, Kerekes Ferencné Lacher Erzsébet, Polesinszky Jenő, Varga Jusztna és Kovács Rózsa. Tagdíjhátralék törlesztése címén dr. Mandoia Aladár 3.— P-t küldött be. Bp., 1942. X. 16. — Frigyes Béla pénztáros.

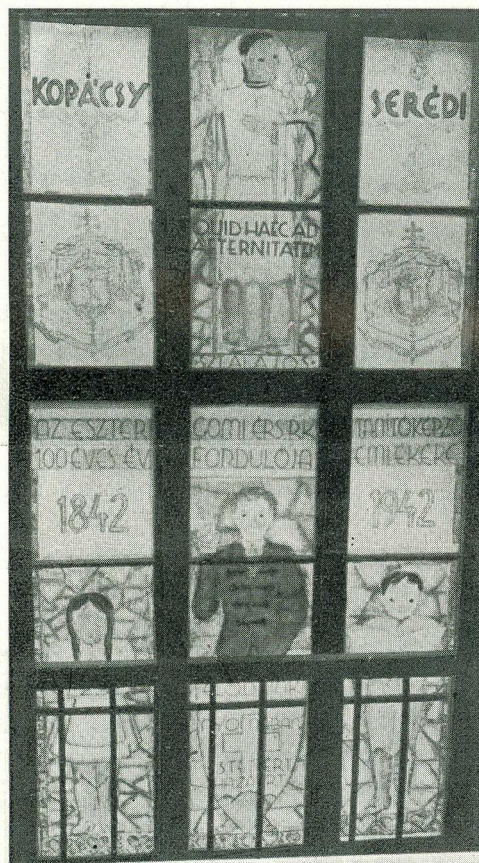
Felölös szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.

Az esztergomi érs. tanítóképző intézet 100 éves fennállásának jubileumára rendezett
rajz- és kézimunkakiállítás részlete

A jubileumra veretett emlékérem.
Tervezték Kocsis Lajos és Kocsisné Gerencsér Anna.

A 100. évforduló emlékére készült üvegfestmény-tervezet.
Készítette Kocsisné Gerencsér Anna.